

ZÁRÓTANULMÁNYOK

**HERMANN ZOLTÁN - SZEPESI BALÁZS -
TARCALI GÉZA - UNGVÁRI GÁBOR**

A TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATOK HATÁSA A HELYI GAZDASÁG VERSENYKÉPESSÉGÉRE

*- A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata -
alprojekt zárótanulmánya*

A tanulmánysorozat

Z7.

kötete

Ez a zárótanulmány a

„Versenyben a világgal”

A magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének mikrogazdasági tényezői -

kutatási program

igazgató: **Chikán Attila**

A versenyképesség és a gazdasági szereplők közötti interakciók

c. projekt

vezetője: **Chikán Attila**

A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata

c. alprojekt

vezetője: Szepesi Balázs és Ungvári Gábor

keretében készült.

A „Versenyben a világgal” - A magyar gazdaság versenyképességének mikrogazdasági tényezői c. kutatási program **MŰHELYTANULMÁNY** sorozata.

Sorozatszerkesztő: Chikán Attila, programigazgató

Technikai szerkesztő: Koblász Mária

Készült 100 példányban. Budapest, 1997. május 8.

Tartalomjegyzék

1. A kutatás célja, kiinduló hipotézisei	3
2. A kutatás módszertana, időbeli beosztása	8
3. A települési önkormányzatok hatása a helyi gazdaság versenyképességére	9
3.1. <i>Az önkormányzatok gazdaságfejlesztési elképzeléseiről és gyakorlatáról</i>	9
3.1.1. A települések gazdaságának legfőbb jellemzői.....	10
3.1.2. A helyi gazdaságpolitika célja, a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó eszközök, elképzelések.....	11
3.1.3. A célok megvalósításának eszközei, lehetőségei	13
3.1.3.1. Az önkormányzat lobbyzása a központi kormányzatnál.....	13
3.1.3.2. A város projektkidolgozó, ajánló, katalizáló tevékenysége.....	14
3.1.3.3. A helyi vállalkozások és vállalatok támogatása.....	15
3.1.3.4. Az önkormányzatok vállalkozói szerepvállalása gazdaságfejlesztési célból	17
3.2. <i>Költségvetési politika</i>	18
3.2.1. Bevételek.....	19
3.2.2. Kiadások.....	20
3.2.3. Beruházások	21
3.3. <i>Helyi adók</i>	22
3.4. <i>Vagyongazdálkodás</i>	26
3.5. <i>Kommunikáció a helyi gazdaság szereplői és az önkormányzat között</i>	30
4. Összegzés	31
5. Nyitvahagyott kérdések	33
5.1. <i>A kisvállalkozások segítésének lehetőségei, hatékonyságuk</i>	33
5.2. <i>Az oktatás - átképzés szerepe a gazdaságélénkítésben</i>	34
5.3. <i>A helyi közműdíjak szerepe a vállalatok versenyképességében</i>	34
5.4. <i>A területfejlesztés gyakorlata Európában</i>	35
6. Hasznosítható javaslatok	35
7. Függelék	38

Táblacím

1. sz. táblázat: Helyi adófajták / a bevezetés éve	22
2. sz. táblázat: Az iparüzési adó mértéke	23
3. sz. táblázat: Jelentősebb iparüzési adó kedvezmények	24
4. sz. táblázat: A városban megvalósult ipari, ill. összes beruházások (1991-től 1995-ig összegezve 1995-ös áron) egy főre (KSH), a helyi adóbevételek egy főre, ill. a költségvetés főösszege arányában	26
5. sz. táblázat: Önkormányzati vagyonkezelési stratégiák 1.	27
6. sz. táblázat: Önkormányzati vagyonkezelési stratégiák 2.	28

1. A kutatás célja, kiinduló hipotézisei

Kutatásunk célja a helyi önkormányzatok gazdaságra gyakorolt hatásának vizsgálata.¹ A munkánknak helyet adó Versenyben a Világgal című kutatás arra az alaphipotézisre épül, hogy az általában kedvezőtlen makromutatók "alatt", a mikroszinten egy gyors struktúraváltással és a piaci rendszer új szabályainak kialakulásával egy gazdaságilag sikeres növekedési periódus alapjai teremődnek meg. A versenyképesség vizsgálat azt kívánja vizsgálni a vállalatok és a gazdasági intézményrendszer hol tart ebben a folyamatban. Az önkormányzat a település területén fekvő vállalkozások egyik fontos partnere. Lehetőségeinek, motívációinak, tevékenységének ismerete, a helyi gazdaságpolitikák vizsgálata fontos feladat a jelenleg működő, illetve kialakulóban lévő gazdasági rendszer megértése céljából.

Munkánk alapvető célja feltérképezni, hogy az önkormányzat milyen eszközökkel segítheti, illetve segíti a területén tevékenykedő vállalkozások versenyképességét.

Vizsgálatunk során a következő kérdésekre keressük a választ:

- Milyen eszközökkel rendelkeznek a magyarországi önkormányzatok a helyi gazdaság versenyképességének növelésére, hogyan alkalmazzák ezeket?
- Mennyire meghatározó a település vezetése és a gazdaság szereplői közötti formális, informális kapcsolatok jellege a település gazdasági fejlődése szempontjából?
- Milyen erőforrások indukálják a helyi gazdaság helyzetének javulását?

Feltételezésünk szerint a települések többsége nincs kényszerpályára szorítva: a helyi vezetés a beruházási, adó, vagyon, engedélyezési és kommunikációs politika eszközeinek különböző kombinálásával jelentős mértékben befolyásolhatja, illetve befolyásolhatná települése sorsát.

Úgy gondoljuk, hogy a települések fejlődésének alapját a kedvező fekvés és a jól képzett munkaerő mellett az állami támogatások (pl. infrastruktúra fejlesztés, kedvezmények) jelentették.

A felsorolt kérdések alapján 15 magyarországi közép- és nagyvárosról kívánunk esettanulmányt készíteni. A magyar gazdaság meghatározó része a nagyobb településeken tömörül, itt figyelhető meg a gazdasági és közösségi aktorok közötti kapcsolatok intézményesülése, ezért döntöttünk a kisebb települések elhagyása mellett. Ugyancsak nem szerepel a vizsgálatban Budapest. Habár tudjuk, hogy

¹ Munkánkat a Versenyben a Világgal - Magyarország Versenyképessége Mikroszinten című kutatás kereteiben a gazdasági szervezetek interakcióját vizsgáló projekt részeként végezzük.

szerepe meghatározó, de a rendelkezésünkre álló erőforrások összessége is kevés lett volna a főváros vizsgálatára.

A kiválasztásban a magyar településhálózat fontos település párjait, triádjait részesítettük előnyben, emellett törekedtünk arra, hogy az ország minden jelentős területét bevonjuk a vizsgálatba. Mindezek alapján a kiválasztott települések:

Eger, Gyöngyös, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Nyíregyháza, Orosháza, Pécs, Szekszárd, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely, Tatabánya, Veszprém, Zalaegerszeg

Munkánk kezdetén a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

I. Az önkormányzati vállalkozáspolitikai céljai

- I. 1. Az önkormányzati vállalkozáspolitikai² célja lehet munkahelyteremtés, adóalap-szélesítés és finanszírozási lehetőségek bővítése, szolgáltatásbővítés, tevékenységdiverzifikálás, a természeti környezet minőségének javítása, felvevőpiac teremtése a helyi szolgáltatások számára, presztízs növelése, helyi sajátosságok kezelése.
- I. 2. A munkahelyteremtés és a tevékenységdiverzifikálás - azaz a jelenleg domináns vállalkozások mellett új technológiák meghonosítása - elsősorban a válságban lévő régiókra jellemző, de mindenhol meghatározó tényező.
- I. 3. A helyi adóalap és egyéb finanszírozási lehetőségek bővítése a település méretének növekedésével egyre fontosabb tényező.
- I. 4. A szolgáltatásbővítés elsősorban az egyes településeken ki nem épült tercier ágazatok megnyerésére irányul. Konkrét célja településtípusonként eltérő.
- I. 5. A természeti környezet minőségének javítása csak a fokozottan szennyezett településeken jelenik meg, de ott is csak akkor ha a térség egyéb válságtünetekkel is rendelkezik.
- I. 6. A felvevőpiac teremtése a helyi szolgáltatások számára elsősorban a monokultúras mezőgazdaság, illetve idegenforgalom által dominált területekre jellemző.
- I. 7. A presztízs, mint tényező szerepe elsősorban a kijárással megszerezhető állami pénzekből finanszírozott beruházásokra jellemző.

² Önkormányzati vállalkozáspolitikán azt értjük, mikor egyes az egész település számára fontos célok megvalósítását az önkormányzat úgy kívánja megoldani, hogy olyan feltételeket teremtsen, melyek között a gazdasági racionalitást követő vállalkozások tevékenysége által valósul meg a kitűzött cél.

I. 8. A helyi sajátosságok kezeléséről elsősorban települési problémák/igények olyan típusú megoldásáról/kielégítéséről lehet szó, amikor az önkormányzat olyan vállalkozásokat keres, akik piaci eszközökkel képesek feloldani a konfliktust.

II. Az önkormányzati célok és a megvalósításukhoz rendelt eszközök viszonya

II. 1. Az önkormányzatok többségének nincs vállalkozáspolitikája, azaz nem egyértelműen rangsorolt célokból származtatják vállalkozáspolitikájuk eszközeit. Nem fogalmazzák meg, hogy szűkös erőforrásaikat milyen típusú vállalkozások ösztönzésére fordítsák. Elsősorban egyedi döntések és a helyi fejlesztésekre fordítható állami erőforrások megszerzéséért folytatott verseny jellemzi ilyen irányú tevékenységüket.

II. 2. Ennek az az oka,

- hogy az önkormányzatok katalizátorszerepe az erős központi befolyás (pl. privatizáció) és a környezeti hatások determinisztikussága miatt gyenge, habár a település méretével növekvő.
- még kialakulóban vannak a települési vállalkozáspolitikához szükséges szerepek, technikák intézmények, információs központok.

III. Eszközök³

Az önkormányzatok eszköztárának legfontosabb elemei az önkormányzatok beruházási, vagyon, adó, engedélyezési és kommunikációs politika, melyek közül az első kettő a leginkább meghatározó.

A beruházási politika gazdasági szempontból meghatározó tényezője az infrastruktúra fejlesztés, illetve az önkormányzat szerepvállalása vállalkozásokban saját részesedéssel vagy hitelgaranciával.

Az önkormányzati vagyonpolitika az ingatlan- és telekeltetés, illetve bérbeadás feltételeinek szabályozásával befolyásolja nagy mértékben a helyi gazdaságot. Az önkormányzat vállalati

³ Az önkormányzatok az egyes vállalkozások versenyképességét költségcsökkentési lehetőséget biztosító környezet teremtésével, a környezet ilyen irányú módosításával tudják segíteni. A különböző költség szerkezetű vállalatok más-más elemekre érzékenyek a vállalati környezetet meghatározó tényezők közül, melyek a következők:

közlekedési-szállítási lehetőségek,
nyersanyag ellátottság,
intézményi háttér,
infrastruktúra,
munkaerő,
kiszolgáló vállalkozások,
pénzügyi, adózási feltételek
települési-fellevő piacméret és
a vállalkozás beágyazottsága, érdekérvényesítő képessége.

tulajdonrészeire az a jellemző, hogy a városüzemeltetéssel kapcsolatos cégek kivételével részesedéseiket üzleti alapon működő vagyonkezelőre bízják.

Az iparüzési adó és a kedvezmények meghatározása a helyi gazdaságpolitika egyik legmeghatározóbb eleme.

Az önkormányzatok engedélyezési politikája a rendezési terv esetleges módosításától az építési engedély kiadásán át a nem önkormányzati engedélyekkel kapcsolatos szolgáltatásokig terjed.

Az önkormányzat kommunikációs politikája egyrészt a helyi gazdasággal való kapcsolattartás technikáit, másrészt a település politikai és gazdasági érdekeinek országos, esetleg nemzetközi képviselőjét jelenti. Az önkormányzat ilyen irányú tevékenysége általában még esetleges és formalizálatlan.

IV. Az önkormányzatok által használt eszközök súlya a vállalat döntési környezetében.

IV. 1. Nem az önkormányzati politika a meghatározó a vállalkozások döntéshozatalában. Az önkormányzatok a közép vagy hosszútávon szűk keresztmetszetnek számító termelési tényezőkhez való hozzájárulás korlátozásával vagy könnyítésével tudnak befolyást gyakorolni a vállalkozásokra, legyenek ezek a működéshez szükséges jogosítványok, ingatlanok... Az önkormányzatok aszerint hajlandóak engedményeket vagy könnyítéseket adni, hogy milyen képpel rendelkeznek saját fejlődési lehetőségeikről.

V. Környezet

V. 1. A települések által kínált környezeti jellemzők figyelembevételét utáni telephelyválasztás csak a magyar piacon új - elsősorban külföldi - vállalatokra jellemző.

V. 2. A privatizáció során a környezeti tényezők jelentős szerepet játszottak abban, hogy milyen régióban vásárolt valaki bizonyos típusú üzemet, ezeket a döntéseket azonban az önkormányzatok ritkán befolyásolták.

V. 3. A legtöbb vállalkozás földrajzi fekvése determinált, ezek a vállalatok a helyi döntések számukra előnyös befolyásolásában érdekeltek.

VI. Vállalkozás

- VI. 1. Az önkormányzatok vállalkozáspolitikai döntéseit nagyrészt a település területén működő középszintű vállalkozások határozzák meg. Ezek a helyi gazdasági körülményekre legérzékenyebb gazdasági szereplők és ezek képviselőinek társadalmi beágyazottsága, érdekérvényesítő képessége jelentős.
- VI. 2. Ezalól a dominánsan egy nagyvállalatra, termelőszövetkezetre épült települések jelentenek kivételt, azonban a helyi gazdaság szereplőinek befolyása itt is jelentős.
- VI. 3. A gyors ütemben fejlődő településeket kivéve az önkormányzat döntéshozatali mechanizmusának nyíltsága, azaz a vállalkozáspolitikával kapcsolatos döntések nyilvánossága nem jellemző.

2. A kutatás módszertana, időbeli beosztása

A kutatás témája a Magyarországon viszonylag fiatal önkormányzati rendszer egy ezideig ritkán vizsgált aspektusára irányul. Az önkormányzatok és a helyi gazdaság kapcsolataira vonatkozó szakirodalom szegényes, kiindulási alapként kevés korábbi kutatás eredményeit használhattuk. Ugyancsak problémát jelentett, hogy könnyen elérhető és nyilvános adatokat nem találtunk több fontos kérdésben. Ezért döntöttünk úgy, hogy feltáró jellegű kutatási technikákat választunk, erre legkézenfekvőbbnek az esettanulmány műfaját találtuk. A kiválasztott települések mindegyikéről hasonló módszerrel készített, hasonló felépítésű esettanulmányok elkészítését határoztuk el.

Az esettanulmányokat 2-2 ember készítette előzetesen egyeztetett tematika alapján. A tematikát hosszú viták során alakítottuk ki, majd két városban - Szekszárdon és Szombathelyen - végzett próbainterjúk után véglegesítettük. Az egyes esettanulmányok felépítésének, súlyozásának teljes standardizálását nem tartottuk célravezetőnek, hiszen előre látható volt, hogy az egyes települések más és más szempontból lehetnek érdekesek.

Az előzetes tematika szerint az esettanulmányok csomópontjaiként a következő témákat határoztuk meg:

- A település és gazdaságának ismertetése
- A helyi gazdaságpolitika céljai
- Az önkormányzatok gazdaságbefolyásolási célzatú tevékenységének bemutatása és elemzése
- Az önkormányzatok adópolitikája
- Az önkormányzatok vagyongpolitikája
- Az önkormányzatok szabályozási politikája
- Az önkormányzatok gazdálkodása, fejlesztései
- A települések gazdaságszervező szervezetei és tevékenységük

- Az önkormányzatok és a helyi gazdaság közötti kommunikáció szereplői, gyakorlata
- Az önkormányzatok városon kívüli aktorokat célba vevő kommunikációs technikái

Az esettanulmányok alapját a következő források szolgálták:

- Interjúk
- Egy-egy településen 10-15 egy-másfél órás interjút készítettünk. Interjúalanyaink a következő körből kerültek ki: önkormányzat jelenlegi és/vagy előző ciklusbeli vezetői (polgármester, gazdasági ügyekkel foglalkozó alpolgármester, a gazdasági ügyekben meghatározó (általában gazdasági) bizottság vezetője); az önkormányzati apparátus vezetői; helyi vállalkozások vezetői; a kamarák, regionális fejlesztési alapítványok vezetői.
- Önkormányzati rendeletek: költségvetési beszámolók, adórendeletek, vagyonrendeletek, közbeszerzést szabályozó rendeletek, szervezeti működési szabályzat, vagyonkataszterek
- városstratégiák, önkormányzati gazdasági koncepciók, településfejlesztési tervek
- Az önkormányzatok, kamarák, vállalkozásfejlesztési alapítványok kiadványai tevékenységük ismertetéséről
- A települések KSH által gyűjtött statisztikai adatai
- A Belügyminisztérium adatbázisa a települési önkormányzatok költségvetéseiről
- Az egyes városok gazdaságtörténetét bemutató cikkek
- Magyarország Nagy és Középvállalatai (Hoppenstedt Bonnier és Tsa. Információs Kft., Budapest 1995.) című kiadvány

A három al-kutatócsoport párhuzamosan végezte munkáját, majd az adatgyűjtés lezárta után kezdtünk ismét együtt hozzá az esettanulmányok feldolgozásához, a konklúziók és következtetések levonásához, melyeket a zárótanulmány ismertetünk.

3. A települési önkormányzatok hatása a helyi gazdaság versenyképességére

3.1. Az önkormányzatok gazdaságfejlesztési elképzeléseiről és gyakorlatáról

A kutatásunk során megvizsgált 15 település helyzete jelentősen eltér egymástól. Az egyes városok a településhierarchia különböző szintjeit képviselik. Vannak közöttük kistérségi központok, megyeszékhelyek, nagyrégiók "fővárosai". Ugyancsak jelentős eltérés tapasztalható az egyes települések intézményi hálózatában, gazdasági szerkezetében és aktivitásában, illetve a települések földrajzi

elhelyezkedésében. Szembeötlő különbséget mutatnak az egyes települések célkitűzései, választott stratégiái is. Az egyes települések részletes bemutatása az esettanulmányok feladata, most csak az általános jellemzők, illetve a karakterisztikus különbségek feltárása lehet a cél.

3.1.1. A települések gazdaságának legfőbb jellemzői

A legkézenfekvőbb módszertől, az egyes települések gazdaságstatisztikai adatainak összehasonlításától most eltekintünk. Ennek több oka van. Egyrészt az elérhető adatok nyilvánvalóan torzítanak: Az adóbevételek nincsenek egyenes összefüggésben a helyi jövedelmekkel az adóengedmények, illetve az adóelkerülés különböző formái miatt; Az egyes települések felmért gazdasági aktivitási mutatói az eltérő település és agglomeráció méretek, a különböző kor és végzettségi összetételű lakosság, a hiányos adatközlések miatt nehezen összehasonlíthatóak. Ezért inkább az általunk legfontosabbnak talált jelenségeket említjük meg a továbbiakban.

A közigazgatási, kereskedelmi, szolgáltató funkciók mindenhol meghatározó jelentőségűek. Persze a központiség súlya és formája településenként jelentősen eltér. Egyes települések esetében karakterisztikus meghatározó (Szolnok mint szállítási csomópont, Pécs vagy Veszprém mint egyetemi város), a központiség mint funkció, máshol pedig (például Tatabánya, Székesfehérvár) csak a város életének csak egyik - habár fontos - színfoltja.

Ez a szolgáltató és szervező funkció gazdaságilag is jelentős. Az oktatás a vizsgált településeken az önkormányzatok költségvetésének mindegyikében a legjelentősebb a működési és kiemelkedő a fejlesztési tételek közül, az önkormányzat minden településen az egyik legnagyobb foglalkoztató.

A kereskedelmi egységek számának növekedése, a bankok megjelenése, az autószalonok és benzinkutak elszaporodása városról-városra szembeötlő jelenség annak ellenére, hogy az önkormányzatok gazdaságfejlesztési politikájának támogatottja általában nem a szolgáltató szektor volt.

A térségközpont szerep jelentősége egy településen sokszor határokon túlnyúló funkciót jelent. Például Pécssett a délszláv bevásárló-turizmus, Nyíregyházán az ukrán kereskedelmi kapcsolatok fontosságát hangsúlyozták.

A térségközponti szerepet növeli egyes városok esetében a viszonylag kicsi méret. Például Szekszárdra és Egerre egyaránt jellemző, hogy arányaiban kicsi lakosságszám mellett nagyobb jelentősége van az oktatási és közigazgatási központ funkciónak.

- A *élelmiszeripar* szinte mindegyik vizsgált városban jelentős ágazat (a kivételek Szombathely és Tatabánya).
- A vizsgált városok közül regionális irányító, a környék termékeinek feldolgozásán, közvetítésén, illetve keresletének kielégítésén túli szerepköröknek két típusa - a felsőoktatás és a gép, alkatrészgyártás jelenik meg. Az előbbi elsősorban az egyetemi városokra: Pécsre és Veszprémre, míg a második funkció elsősorban a két északnyugati nagyváros Győr és Székesfehérvárra jellemző.

- A kutatás során felkeresett városokra a *környezetszennyező és a nehézipar nem jellemző*, az ilyen jellegű fejlesztéseket mindegyik önkormányzat kizártnak tartja települése területén.
- A helyi vállalatok többségének helyzete, piaca stabilizálódott, habár jelentős ágazatokat képviselő cégek mentek csődbe a rendszerváltás során. A szétesett nagyvállalatok helyén gyakran jelentek meg az összeomló céggel megegyező profilú életképes kisvállalkozások. Például Veszprémben és Szekszárdon a széteső építőipari vállalatok helyett, Székesfehérváron a válságban vergődő Videoton mellett jelent meg rengeteg kis cég, amelyek közül később több középvállalkozássá nőtte ki magát.
- Az új, zöldmezős termelő beruházások száma és jelentősége településenként lényegesen eltér. A tőkebeáramlás ezen formája leginkább Győrre és Fehérvárra jellemző. Ezen szempontból még Kecskemét, Szombathely, Veszprém és Tatabánya tűnt vonzóknak a nyugati befektetők számára a vizsgált települések közül.
- A települések adottságainak önkormányzati megítélésében a *városok közötti, vasúti elérhetősége* - a nyugati határtól és Budapeستől mért időbeli távolsága - és a munkaerő *szakképzettsége*, illetve a *város és vonzáskörzetének piaci kereslete* bizonyultak a legfontosabb tényezőknek.

Az elérhetőség negatív következményeit szinte mindegyik településen jelentősnek tartotta az autópályán és villamosított vasútvonalon elérhető, Budapest közeli városok kivételével. Legintenzívebben Nyíregyházán, Zalaegerszegen és Pécsen hangsúlyozták ezt az érvet.

A szakképzettség helyzetét elsősorban az ipari kultúrával rendelkező települések emelték ki, sok helyen fogalmazták meg problémaként a felsőfokú végzettségű gazdasági és műszaki szakemberkínálat hiányát.

Hátrányként emellett a túlságosan nagy és drága városi intézményrendszert, a településen belüli rossz struktúrájú úthálózatot és az idegenforgalmi infrastruktúra hiányát említették több településen.

A fentiek mellett előnyként az oktatási intézményhálózat színes voltát, a települések turisztikailag vonzó tulajdonságait, a kedvező mezőgazdasági adottságokat és a város lakosságának munkakultúráját, ill. vállalkozói hajlandóságát említették gyakran a fontos tényezők között.

3.1.2. A helyi gazdaságpolitika célja, a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó eszközök, elképzelések

A vizsgált önkormányzatok többsége már rendelkezik gazdasági programmal vagy településfejlesztési koncepcióval, habár ezen koncepciók közül a legtöbb az önkormányzati rendszer létrejötte után 4-6 évvel született meg, illetve közülük néhány inkább tekinthető kívánságlistának mint megvalósításra szánt programnak. Vannak települések, melyeknek jelenleg sincs írásban lefektetett gazdasági programja.

Az írásban lefektetett városfejlesztési elképzelések hiánya a legtöbb helyen nem a koncepciótlanságot jelentette (habár erre is akad példa), hanem azt, hogy a gazdaságpolitika alapelvét

jelentő vezérelvek a város vezetőinek fejében léteztek, azaz a város politikáját dominánsan ad-hoc, informális döntések sorozata alakította ki. Erről a politikaalkotási folyamatról éppen sajátos jellege miatt nem kaphattunk teljes képet. Ezért a városok programjának az önkormányzat vezetői által interjúink során deklarált célrendszerre tekinthetjük csak azokon a településeken, ahol nem létezik írásos, a képviselőtestület által megvitatott és jóváhagyott városfejlesztési preferenciarendszer.

Az írásos anyagok hiánya miatt - márpedig az 1995-ig eltelt időszakra néhány város kivételével az általános rendezési tervtől eltekintve írásos programok nem nagyon léteztek - nehezen tárhatóak fel az egyes városok vezetésének fejében lévő koncepciók, ezért munkánk során a több interjúalany által is említett deklarációkat tartottuk alapelvnek. Így persze sok esetben nincs kizárva annak a veszélye, hogy egyes általunk meghatározónak tartott célkitűzések utólag alakultak ki, alkalmazkodva és legitimizálva a lezajlott folyamatokat. Mindezen nehézségek miatt sajnos nem nyílik lehetőség az egyes településkoncepciók összehasonlító elemzésére.

Az újonnan - azaz a második választási ciklusban - már körvonalazódó programok összehasonlítására lenne lehetőség, de mivel az azokban foglalt célok megvalósítása éppen csak elkezdődhetett, csak az egyes - ízig vérig politikai - programok szövegelemzésével és megvalósíthatóságának realitásaival foglalkozhatnánk. Ettől azonban el kívánunk tekinteni, mert ezen politológiai elemzés kevésbé és igen áttételesen segítene minket hozzá az önkormányzatok gazdasági szférára gyakorolt hatásának megértéséhez. Célunk az, hogy bemutassuk az önkormányzatok célkitűzési meghatározó gondolati kereteket: a legtöbb önkormányzat által felállított célokat és az általuk célzottan a gazdaság befolyásolására alkalmazott, vagy alkalmazni kívánt eszközöket. Az adó-, vagyon-, költségvetési-, és fejlesztési politikát csak érintőlegesen tárgyaljuk ebben a fejezetben, részletes bemutatásukra a következő fejezetekben kerül sor.

Az önkormányzatok tevékenységét meghatározó programok leggyakoribb elemei a következők:

- A kötelező önkormányzati feladatok ellátása
- A település intézményrendszerének szintentartása, minőségi fejlesztése
- A települési zöldfelületek megőrzése, bővítése
- A település kommunális infrastruktúrájának fejlesztése, a rosszabb ellátottságú városrészek szintrehozása, a szolgáltatásokhoz szükséges létesítmények (pl. szeméttelep, szennyvíztisztító) megépítése
- A történelmi belváros felújítása
- A városközpont tehermentesítése, elkerülő út építése
- A település közigazgatási kereskedelmi, szolgáltató funkciójának megerősítése, fejlesztése
- A helyi munkanélküliséget felszívó beruházások, vállalkozások ösztönzése
- A település idegenforgalmi lehetőségeinek jobb kiaknázása

- A település iparának harmonikus fejlesztése a környezetszennyező nehézipar kizárásával, a kis, közép és nagy cégek egyensúlyát kialakítva
- A városi oktatási rendszer sokszínűségének megőrzése, a felsőoktatás jelentős fejlesztése
- A település megközelíthetőségét könnyebbé tévő nagyberuházások (leggyakrabban autópálya, gyorsforgalmi út, villamosított vasút, repülőtér) megvalósításáért való aktív lobbyszás
- A helyi vállalkozásokat segítő magas szintű szolgáltatások meghonosítása

Az általunk megismert településfejlesztési programok szinte mindegyike ezekből az elemekből építkezett, az írott programmal nem rendelkező önkormányzatok vezetői is ezen célok többségét említették meg.

A deklarációk szinte mindenhol azonosak, azonban vannak városok, ahol egyes célokat nem tart létfontosságúnak vagy megvalósulásukat az önkormányzat csak katalizálni kívánja. Például Pécsen és Veszprémben az iparfejlesztést csak a munkanélküliség csökkentése végett tartják igazán fontosnak, mert a város szolgáltató funkcióját tartják elsőrendűnek. Szombathelyen éppen fordítva, a terciér szektorról azt gondolják, hogy fejlődjön csak magától, ők az iparfejlesztésre koncentrálnak, de arra sem elsősorban a munkanélküliség csökkentése miatt. Több település esetében hangsúlyosan megjelenik az a deklaráció, hogy a város lakosságának növekedését és a település arculatának megváltozását el kívánják kerülni.

3.1.3. A célok megvalósításának eszközei, lehetőségei

A felsorolt 13 célkitűzésből az első hat tartozik önkormányzati hatáskörbe, habár legtöbb helyen az első három pont kivételével ezek megvalósítását is lakossági, állami, vállalkozói közreműködéssel látják elérhetőnek.

Az utóbbi hét cél megvalósításában az önkormányzat általában csak mint gyenge támogatási eszközökkel rendelkező ügynök vesz részt vagy képes részt venni, ritkább esetben mint támogató vagy vállalkozó száll be egyes projektek megvalósításába. Ezen ügynöki vagy támogatói tevékenységnek négy alapvető formája létezik:

3.1.3.1. Az önkormányzat lobbyszása a központi kormányzatnál

A lobbyszástevékenység fókuszában három alapeset szokott szerepelni.

1. A város központi kormányzati támogatást kíván szerezni valamilyen formában. Ez általában önkormányzati beruházásokat (intézmény-, infrastruktúra fejlesztés, településrendezés) támogató cél vagy címzett, esetleg állami pénzalapból érkező támogatás, néhány esetben ingatlan igénylését (általában volt szovjet laktanyák, esetleg iparfejlesztésre alkalmas területek) jelenti.

2. Az önkormányzat az országos fejlesztési terveket próbálja úgy befolyásolni, hogy azok számára kedvezőek legyenek. A leggyakrabban a közút és autópálya építéseket tartják itt fontosnak az önkormányzatok, de ugyanígy harc folyik bizonyos intézményekért is. Több település szeretné elérni, hogy egyetemet létesítsenek területén, vagy hogy nagyságrendekkel fejlesszék a meglévő felsőoktatási intézményeket. Ugyancsak komoly téma jelenleg, hogy ipari park fejlesztésre, illetve logisztikai központ kiépítésére mely települések kapnak állami támogatással lehetőséget.
3. Az önkormányzat nem önmaga, hanem valamely fontosnak tekintett piaci szereplő számára lobbyszik. Erre a leggyakoribb példa, amikor a potenciális beruházónak szeretnének kedvezményeket, vagy infrastruktúrafejlesztési támogatást szerezni az önkormányzatok.

A lobbizás technikái és csatornái igen kifinomultak és sokrétűek, a települések között jelentős különbség mutatkozik abban is, hogy mennyire ismerik, illetve tudják kihasználni ezeket. Legtöbb helyen a városban választott vagy a városból származó országgyűlési képviselőket, főhivatalnokokat említették interjúalanyaink mint városuk barátait, de emellett említést érdemelnek a városi vezetők minisztériumi előszobázásai, a pártokon belüli kapcsolathálók is.

Vannak települések, amelyek büszkék erős érdekérvényesítő pozícióikra, más városok pedig az erőforrásokért folyó versengés ezen formájában való komoly hátrányukra panaszkodnak. Néhány helyen a település céljaira koncentrálnak formális lobbyszervezetet, a városban választott vagy az onnan elszármazott képviselőket tömörítő klubot kívánnak létrehozni, azonban még általános és valószínűleg még sokáig változatlanul marad az a tény, hogy az állami erőforrásokért folytatott települések közötti verseny sok szempontból átláthatatlan és ellenőrizhetetlen.

3.1.3.2. A város projektkidolgozó, ajánló, katalizáló tevékenysége

A települések aktív, de a gazdasági folyamatokba való tényleges beavatkozásoktól mentes formája, mikor összegyűjtik a város fejlődését szolgáló elképzeléseket, kidolgozzák a megvalósíthatóság keretfeltételeit, majd ezen elképzelések megvalósításához piaci alapon működő befektetőket keresnek. Ebben a tevékenységben több településen komoly szerepet vállalnak az önkormányzattól független gazdaság szervező intézmények: a regionális vállalkozásfejlesztő alapítványok, illetve a kamarák.

Lényegében ez a tevékenység a gazdaságfejlesztési, beruházás-ösztönző városmarketinggel egyenlő. Ezen a fogalmon azonban általában a település bemutatását és propagálását értik, konkrét vagy részletesebben kidolgozott, a befektetőknek szóló javaslatok nélkül, azaz gyakran nincs meghatározott cél és célcsoport.

Az önkormányzati településfejlesztés ezen formája igazából most van kialakulóban, az elmúlt időszakban az volt a jellemző, hogy a beruházó kereste meg a beruházási tervével az önkormányzatot, aki ezeket az elképzeléseket esetleges módon értékeli.

Egyes településeken talákoztunk különböző részterületekre vonatkozó, vázlatosan kidolgozott projekt-tervekkel is (például: Pécs-konferenciaközpont, Eger-középkori labirintus, Szombathely-központbeli bevásárlócentrum, Nyíregyháza-gyógyfürdő központ), azonban ezek megvalósítása még minden esetben várat magára.

Az ipari parkok tevékenysége is lényegében ehhez a ponthoz tartozik. Ezen szerveződések elemzése külön kutatást érdemelne, most csak röviden kívánjuk tárgyalni a témát. Ipari park jelenleg kevés működik az országban, mi kutatásunk során Győrben, Székesfehérváron talákoztunk már működő szerveződésekkel. Az ipari park lényegében egy vagyonhasználó társaság, amely összefüggő területen biztosít telket iparfejlesztésre különböző szolgáltatásokkal. Megvalósításának többféle konstrukciója létezik mind szervezeti, mind működési szempontból. A területen kívül szolgáltatásokat is nyújtó ipari parkok általában az önkormányzattól elkülönülő, profitorientált vállalkozások, melyeket a város a maga eszközeivel támogat (az elkülönülés ellenére az önkormányzat egyes esetekben résztulajdonosa az ipari parknak). Ebben az esetben a projekt kínálója az ipari park, aki maga végzi a beruházók becserkészését is.

Az önkormányzat csak igazgatási (építészeti) szabályozással, esetleges támogatásokkal (adóengedély, közműfejlesztés, buszjárat...) vagy informális segítséggel (lobbyszó, a potenciális beruházó meggyőzésében való részvétel...) avatkozik be a folyamatokba. Ipari park létesítése több önkormányzat terveiben is szerepel, az állam komoly támogatással kecsegtető pályázatot írt ki számukra.

Az ipari parkhoz hasonlóan a nagy reményű fejlesztési elképzelések közé tartoznak a logisztikai központok és a tudományos-innovációs centrumok. Ezek létrehozása azonban legfeljebb az előkészítési szakaszban van, a jelenlegi elképzelések szerint az önkormányzat csak másodlagos szereplő lenne az ilyen típusú szerveződések kialakításában, lényegében az ipari parkéhoz hasonló konstrukcióban.

3.1.3.3. A helyi vállalkozások és vállalatok támogatása

A helyi vállalkozások támogatásának főbb formái a transzferek, a szabályozásbeli támogatás, az informális támogatás és az információs támogatás.

1. Az önkormányzati transzferek körében a leggyakoribbak az adókedvezmények és a telekár kedvezmények. Az adókedvezmények rendszerét szinte mindegyik önkormányzat alkalmazza normatív alapon vagy egyedi döntések alapján. A jelentős telekár kedvezmény kevesebb városban jellemző, mindenhol a városháza egyéni elbírálása alapján. A telekár kedvezmény ritka

alkalmazásának egyik fontos oka, hogy az önkormányzatok többsége nem rendelkezik megfelelő ingatlanokkal.

A kedvezményes bérleti díjak és a pénzügyi támogatások is a transzferek közé sorolhatóak.

A bérleti díj kedvezmény gazdaság szabályozó ereje viszonylag csekély. Hiába adnak ki az önkormányzatok sok nem lakás célú bérleményt jóval a piaci ár alatt, ez a város számára kedvezőtlen szerződések miatti kényszer-kedvezmény, lényegében a közvetlen bérlő járadéka. A bérkedvezmény csak a bérlői láncolatok kiiktatásával és viszonylag rövid távra kötött szerződésekre lehet hatásos. Ezek a feltételek az önkormányzati ingatlanokra szinte soha sem teljesülnek, a támogatás ezen formája lényegében az inkubátorházak esetében működőképes. Ezeket a kezdő vállalkozásokat támogató intézményeket általában a regionális vállalkozásfejlesztési alapítványok hozták létre, gyakran az önkormányzatok jelentős - általában ingatlanjuttatásban megjelenő - támogatásával.

A helyi szinten elérhető pénzügyi támogatásoknak négy általánosan elterjedt formája van.

- A vállalkozásfejlesztési alapítványokhoz kapcsolódik a Phare program támogatásával létrejött kezdő vállalkozásokat kisösszegű, kedvezményes hitellel támogató mikrohitel program.
- Több megyében hozott létre az Iparkamara Innovációs Szakképzési és Kereskedelemfejlesztési alapokat, amelyekből kamatmentes hitelhez vagy vissza nem térítendő támogatáshoz juthatnak a pályázók.
- A Területfejlesztési törvény által létrehozott Megyei Területfejlesztési Tanácsok döntenek a decentralizált területfejlesztési alapok elosztásáról, amire vállalkozások is pályázhatnak, habár itt együtt versenyeznek önkormányzatokkal és más intézményekkel.
- Komoly támogatási rendszer kapcsolódik a Megyei Munkaügyi Központokhoz, amelyek munkanélküliek foglalkoztatásához és munkanélküliek vállalkozásaihoz kapcsolódó szubvenciók konstrukciókat kínálnak.

Az említett támogatási formák mindegyike megyékhez kapcsolódik, összege helytől függően jelentősen eltérhet. Összességében országosan több milliárd forint áramlik ezeken a csatornákon keresztül a gazdaságba, elméletileg gazdaságfejlesztési preferenciák alapján.

Ugyancsak transzferértékű támogatás lehet a hitelgarancia, ezt azonban kevés önkormányzat alkalmazta, de néhány komolyabb bukás után ott is kiment a gyakorlatból.

2. A szabályozási támogatás leggyakrabban gyorsított ügyintézés vagy a rendezési terv beruházók igényei szerinti módosítását jelenti. Mindkét eszköz alkalmazására több településen van példa, azonban általában csak jelentős zöldmezős beruházások esetében. Szabályozási jogosítványai által (és

megrendelési politikáján keresztül) az önkormányzat egyes területeken - főleg építőipar, kereskedelem és szórakoztatóipar - komoly eszközökkel rendelkezik a piac védelmére.

3. Az informális támogatás a már említett lobbyzást jelenti elsősorban, ilyenkor a város lényegében kapcsolati tőkéjével támogatja a vállalkozásokat. Ugyancsak erre a támogatási formára jelent példát, mikor a település marketing tevékenységében, külföldi - testvérvárosi - kapcsolatainak ápolásában szerepet szán egyes helyi cégeknek. Ez különösen jellemző egyes települések arcukat jelentősen formáló ágazatok esetében. A két legklasszikusabb példa az idegenforgalom és a borászat.
4. Információs támogatást elsősorban nem az önkormányzattól, hanem a vállalkozásfejlesztési alapítványoktól vagy a kamaráktól kapnak a vállalkozások. Ez a szolgáltatás elsősorban a kisvállalkozások számára hasznos oktatási programokat, tanácsadást, piaci információ nyújtást jelent. Ugyancsak ide sorolhatóak az általában a kamarák által szervezett üzletember találkozók vagy a jellegükben és szervezői körükben településenként jelentősen eltérő kereskedelmi vásárok, kiállítások.

Láthatóan a támogatási eszközök palettája igen széles, összességük azonban az egyes eszközök felett rendelkezők közötti egyeztetés hiánya miatt kevés helyen jelent koherens helyi gazdaságpolitikai eszköztárat.

Az önkormányzatok kezében lévő eszközök közül a legbiztosabb a szabályozás; a transzfereken keresztüli és az informális támogatások lehetősége komolyan függ a város anyagi és vagyoni helyzetétől, illetve a városvezetés kapcsolati tőkéjétől. Mivel a legtöbb önkormányzat telekvagyonnal nem rendelkezik, pénzügyi támogatásra nincsenek forrásai, lényegében az adókedvezmények, a szabályozás és az informális támogatás tekinthető releváns eszköznek számára.

3.1.3.4. Az önkormányzatok vállalkozói szerepvállalása gazdaságfejlesztési célból

Logikailag elképzelhető, hogy önkormányzatok maguk kezdjenek bele nagy gazdaságfejlesztési projektek megvalósításába, erre azonban néhány ritka kivételtől eltekintve nem találtunk példát. Az gyakrabban - de ugyancsak ritkán - előfordult, hogy a város vagyonával, általában ingatlannal beszállt egy beruházásba. Az ilyen esetek általában kudarcba vagy botrányba fulladtak. Az önkormányzatok döntő többsége nem kíván vállalkozni, fél a piaci kockázat vállalásától. A nagy fejlesztési koncepciókat több város hajlandó akár anyagilag is támogatni, de a kommunális és vagyonkezeléssel foglalkozó cégeken kívül nem talákoztunk többségi önkormányzati tulajdonnal.

3.2. Költségvetési politika

Ez a fejezet arra próbál meg választ adni, hogy a kiválasztott települések költségvetési politikájában felfedezhetőek-e egy-egy városra vagy városok egy csoportjára jellemző megoldások.

A költségvetési politikák elemzését annak vizsgálatával kezdjük, hogy a kiválasztott települések a működésükhöz szükséges források előteremtésének területén hogyan alkalmazkodtak az évtized eleje óta nagymértékben megváltozott körülményekhez. Várakozásaink szerint a legnagyobb kihívást a központi költségvetési támogatások csökkentése jelentette. Az ezzel kapcsolatban felmerülő legfontosabb kérdések: sikerült-e a településeknek biztosítaniuk a működésükhöz szükséges forrásokat, ill. milyen megoldásokkal sikerült ezt elérni. Az e kérdések kapcsán felmerülő további kérdés, hogy az egy központú területfejlesztés decentralizálódását kísérő, egyre nyilvánvalóbb versenyben, amelynek a szabályai, ha lesznek is, csak később fognak kialakulni, sikerült-e az eltelt időszakban saját pályára állítani az egyes településeket, ill. ha igen, hogyan jelenik ez meg az egyes önkormányzatok működésében.

A Függelék 1. sz. táblázatában az 1991. év költségvetési főösszegéhez viszonyítjuk az ezt követő években rendelkezésre álló források értékét. Az összebevételek arányát az 1991-es árak számítottuk ki. Választásunk azért esett az időszak elejére, mert ezt az évet az önkormányzatok ellátottságát tekintve egyfajta "nulla-állapotnak" tekinthetjük, amikor a központi források még hozzávetőlegesen fedezték az önkormányzati feladatok a korábbi intézményi keretek között folyó ellátását. A Függelék táblázataiban a viszonyításhoz közölt átlag az 1995-ben 30.000 lélekszámúnál nagyobb 37 város költségvetési főösszegeinek alakulását mutatja.

Az 1995-ös esztendő adatainak 1991-es adatokkal való összevetéséből kiderül, hogy a legnagyobb városok összebevételei átlagosan csak viszonylag kis mértékben, kb. 2%-kal csökkentek, igaz, ehhez 1994-ben jelentős (átlagosan az összebevételek 24%-át kitevő) hitelfelvételekre volt szükség (persze az összes magyarországi település vizsgálata ennél minden bizonnyal még kedvezőtlenebb képet mutatna). A vizsgálatba bevont városok helyzete azonban lényegesen jobb a 30000 feletti városok átlagánál (reálértékben 4%-os növekedés, alacsonyabb átlagos hitelfelvétel), ez azonban nem meglepő, hiszen a kiválasztott 15 várost nem tekinthetjük véletlen mintának; vizsgálatunkban a 30000 feletti városok köréhez viszonyítva is felülreprezentáltak a legnagyobb (megyei jogú), ill. az általában kedvezőbb helyzetűnek tekintett észak-dunántúli városok.

Az összebevételek 1993-ban és 1995-ben reálértékben általában mindenhol visszaestek az előző évhez képest, ez a csökkenés azonban 1993-ban a vizsgált 15 várost valamivel súlyosabban, 1995-ben viszont kevésbé érintette, mint a 30000 feletti városokat átlagosan.

Első pillantásra tehát nagyvárosaink pozíciója relatíve kevésbé romlott. A vizsgált városok adatainak növekvő szórása is mutatja ugyanakkor, hogy ezen pozíciók megőrzése nem volt magától értetődő.

A költségvetési főösszegek alakulása igen változatos képet mutat. Az 1991 óta csökkenő reálértékű összbevétellel rendelkezők: Gyöngyös, Pécs, Székesfehérvár, Szekszárd. A reálérték-növekedést felmutatók: Eger, Győr, Nyíregyháza, Orosháza, Veszprém. A többi város változó intenzitással mozgott a reálérték növekedés és csökkenés között. Az megállapítható, hogy az 1995. év adatai az 1992-es év adataihoz viszonyítva is lényegesen heterogénebb képet mutatnak. A csoportok magukban is igen vegyes képet nyújtanak, így mindebből korai lenne súlyosabb következtetéseket levonni. A reálértékben ugyanakkora költségvetésből való gazdálkodás fenntartása azonban önmagában még nem tekinthető eredményességi kritériumnak, hiszen mögötte igen eltérő gazdálkodási minták (pl.: hitelfelvétel) húzódnak meg.

3.2.1. Bevételek

A költségvetések bevételi oldalát elemezve a Függelék 2. sz. táblázatának adatai alapján egyértelmű az államháztartási bevételek arányának a csökkenése, 59%-ról 48%-ra az időszak végére. A saját bevételek nagysága a bevételek negyede körül látszik stabilizálódni. Az átengedett jövedelmek csökkenése a központi költségvetés forrásszerkezet-átalakító intézkedéseinek következménye. A helyi adók igen gyors ütemű növekedésének ellenére a megcsappanó forrásokat a legtöbb helyen - ideiglenesen vagy hosszabb távon - a hitelfelvételből származó bevételek növelésével hidalták át.

Az időszak elején a tizenöt város átlagánál jóval nagyobb arányú államháztartási bevétellel rendelkezett: Gyöngyös, Orosháza, ill. az átlaghoz közelebbi értékkel Zalaegerszeg; 1994-95-ben Gyöngyös és Orosháza mellett Pécs esetében haladja meg számottevően (és Székesfehérvár esetében kisebb mértékben) a tizenöt vizsgált város átlagát az államháztartásból származó bevételek aránya. A központi forrásokból származó bevételek aránya 1991-ben az átlagnál alacsonyabb Győr és Székesfehérvár (ill. az átlaghoz közelebbi értékekkel Tatabánya és Veszprém) esetében, míg 1995-ben Eger, Győr, Veszprém, Szombathely és Nyíregyháza sorolható ebbe a csoportba. Érdekes, hogy 1995-ben ebben a két szélső csoportban találhatóak a legnagyobb (egy lakosra számított) teljes költségvetéssel rendelkező városok: Győr, Eger, Orosháza, Gyöngyös, Veszprém.

A hitelbevételek alacsony szintje általánosan jellemző az időszak elejére, azonban az átlag csalóka képet mutat. Míg 1992-ben a hitelek átlagosan alacsony szintje kis szórással járt együtt, addig 1993-ra gyökeresen megváltozott a helyzet. Mindent egybevetve 1993-ban fogta vissza a központi költségvetés először nagyobb mértékben az önkormányzatoknak szánt juttatásokat. A vizsgált városok két markánsan elkülönülő választ adtak: vagy továbbra sem vettek fel hitelt vagy 5-10%-os

nagyságrendben tették. Ezért nem mozdult el jelentősen a hitelfelvétel átlagos mértéke⁴. 1994-ben drasztikusan megnőtt a hitelfeltevők köre és a hitelfelvétel mértéke is. 1995-re az 1993. évre jellemző hitelfelvételi gyakorlat látszik visszaállni.

A hitelbevételekre fokozatosan ráállt, tartós hitelfeltevőnek tekinthető városok: Nyíregyháza, Orosháza, Veszprém a vizsgált öt év átlagában 10% feletti hitelbevételi aránnyal (a 15 város átlagát ezen kívül még Kecskemét esetében haladja meg - valamivel kisebb mértékben - az átlagos évi hitelbevételi arány). Mindhárom város azok közé tartozik, amelyek 1995-ben reálértékben lényegesen nagyobb költségvetésből gazdálkodtak mint 1991-ben. (Az eladósodó három önkormányzaton kívül ez csak Győrrel és Egerről mondható még el: ez Győr esetében egy, az ÁPV Rt-től kapott nagyobb összegű privatizációs bevétellel, Eger esetében pedig az egyházi ingatlanokért kapott nagy összegű központi kárpótlással magyarázható.) Ráadásul a három eladósodó város közül az 1991 és 95 közötti egy állandó lakosra eső összes ipari beruházások értéke, amit a jövőbeni helyi adópotenciál legkönnyebben kiszámítható (bár nem feltétlenül pontos) indikátorának tekinthetünk, csak Orosházán tekinthető magasnak (a 15 vizsgált város között Székesfehérvár és Győr után a harmadik legmagasabb érték).

3.2.2. Kiadások

A működési kiadások súlyát vizsgálva a költségvetési kiadásokon belül igen nagy mozgás tapasztalható (Függelék 3. sz. táblázat). A 30.000-es városok átlagánál tartósan magasabb működési aránnyal csak Szolnok rendelkezik, tartósan alacsonyabban Eger és kisebb mértékben Szombathely. A Működési kiadásokat lefelé szorító trendet lehet felfedezni Nyíregyháza, Orosháza, Veszprém és Zalaegerszeg esetében. A csökkenő működési kiadásokkal rendelkező városok azok, amelyek 1994-95-re nagy hiteltörlesztési kötelezettségekkel rendelkeztek.

A 30.000 főnél népesebb városokban átlagosan beruházásokra a fordított összegek a kiadások 12-13%-a körül mozogtak (Függelék 4. Táblázat). Az időszak elejének adatait, mivel nem álltak rendelkezésre megfelelő bontású adatok fenntartásokkal kell kezelni. 1995-re a beruházási kiadások részesedése valamelyest csökkent. A vizsgált települések az időszak elején az átlagosnál nagyobb mértékben fordították bevételeiket felhalmozásra (mind közvetlenül, mind felhalmozási hitel visszafizetésének formájában.). 1995-re kevés kivételtől eltekintve az átlaghoz közeli értékek a jellemzőek.

Az átlagoshoz képest az egész időszakra jellemzően magas felhalmozási aránnyal Kaposvár, Kecskemét és Szombathely rendelkezik, ebbe a csoportba sorolható még Orosháza is (95-ben átlagos felhalmozási mértékkel). Az átlagnál kisebb felhalmozási mutatóval rendelkezik Szolnok és Tatabánya.

⁴ A bevételek között szintén megjelenő "Egyéb" tételekről, annak ellenére, hogy összesített színjűk magasnak mondható, érdemben nem lehet mit mondani. Ez a cím főleg technikai jellegű tételeket tartalmaz, amelyek pl. az elszámolási szabályok változásai miatt is feltérképezhetetlenek, de ide tartozik a pénzmaradvány is.

Érdekes módon a nagy ipari központoknak tekintett városok - Gyôr, Székesfehérvár felhalmozási arányai az átlagos értékek körül mozognak.

3.2.3. *Beruházások*

A beruházások összetételének vizsgálatakor szembe kellett nézni a problémával, hogy az beruházásokat leíró kategóriák nem teljes mértékben alkalmasak a városfejlesztés irányainak nyomon követésére. (Pl. a Zalaegerszeg Középtávú Fejlesztési Konceptiója használja a beruházások megkülönböztetésére a "stratégiai" és a város "komfort érzetét javító" megkülönböztetést. Az elemzés célja e "stratégiai" nevezett beruházások elkülönítése és az esetleges eltérések vizsgálata lenne.⁵ Az egyértelműen elkülöníthető csoportok az átlagot tekintve körülbelül a beruházások 65-70%-át magyarázzák, de ez is csak a beruházási ágat azonosítja a beruházás célját nem.

A nagyvárosok átlagához képest lényegesen eltérő arányt az építőipari beruházások mutatnak (a vizsgált városok összberuházásain belül az építőipari beruházások 25,6%-os részarányt foglalnak el) (Függelék 5. sz. táblázat). A vizsgált városok a nagyvárosok sokaságának is a felső kategóriáját foglalják el. Megkockáztatható, hogy ebben a különbségben foghatóak meg olyan presztízis jellegű tevékenységek, mint a belvárosok - a városházák- renoválása, felújítása

A nagyvárosok fejlesztési tevékenységéről elmondható, hogy megfigyelhető a központi fejlesztési irányelvekhez való igazodás. A közmű beruházások közül így meghatározó volt a szennyvíz hálózat kiépítése. Gázfejlesztést egyedül Tatabánya hajtott végre, ahol addig nem volt gázhálózat.

Ugyan csak átlagosan magas beruházási arány jellemzi az oktatási ágazatot, a beruházási forrásokat ebben az esetben is kiegészítette céltámogatás. A költségvetés főösszegéhez képest legnagyobb arányban Pécs (44%), Eger (39%) és Szolnok (38%) hajtott végre beruházást az oktatásba. Legalacsonyabb arányokkal Gyöngyös(3,6%), Orosháza(6,2%) és Kaposvár(10,1%). Megjegyzendő érdekesség, hogy az egyetemi oktatás letelepítését célul kitűző ipari városok, mint Gyôr és Székesfehérvár lehetőségeikhez mérten kisebb arányú beruházásokat hajtottak végre az oktatásban, mint Kecskemét Nyíregyháza és Zalaegerszeg.

A költségvetések főbb számainak összevetése alapján a feltett kérdésekre csak részben lehet válaszolni. A finanszírozási rendszer átalakulására két jellegzetesen elkülönülő választ lehetett nyomon követni: a tartós és nagy arányú hitelfelvételre alapozott gazdálkodást és a hitelfelvétel nélkülit. A támpontul választott változókra támaszkodva a gazdálkodás részleteiben azonban egyöntetű megoldásokat már nem lehetett felfedezni. A költségvetési adatok hasonlóságán alapuló jellegzetes

⁵A beruházásokat taglaló táblázatok Közmű oszlopa tartalmazza a gáz, víz, szennyvíz, út, villanyhálózat, hulladék és távközlési beruházásokat. Az Ingatlanügy oszlopa az ingatlanügyi, bérbeadási, gazdasági szolgáltatásokkal kapcsolatos beruházásokat tartalmazza. Az Építőipar oszlopa pedig a tematikusan máshová nem sorolt építőipari beruházásokat tartalmazza.

fejlődési pályákat nem lehetett azonosítani (pl. a sikeresen fejlődő iparvárosok esetében) ez betudható a vizsgált időszak rövidegének és szabályozási keretek nagymértékű változásának.

3.3. Helyi adók

A helyi adóknak kitüntetett jelentősége van a települési önkormányzatok és helyi gazdaságban működő vállalatok és vállalkozások közötti kapcsolatokban: a cégek számára a helyi adók mértéke rövid távon általában a legközvetlenebbül tapasztalható önkormányzati döntés, míg az önkormányzatok számára a helyi adók már ma is számottevő bevételi forrást jelentenek, ráadásul a helyi adóbevételeket szinte teljes egészében a vállalatok befizetései alkotják. Ennek megfelelően mind a 15 városban vetettek ki iparüzési adót, (ezek közül két esetben; Orosházán és Székesfehérváron nem a vizsgált időszak elején, hanem csak 1995-ben), 13 városban vetettek ki építményadót (a kivétel: Zalaegerszeg), míg a lakossági kommunális adó eszközével sokkal kevesebben (Gyöngyös, Eger, Kaposvár) éltek (1. Táblázat).

1. sz. táblázat: Helyi adófajták / a bevezetés éve

	Iparüzési adó	Építmény-adó	Telekadó	Vállalkozók kommunális adója	Lakossági kommunális adó	Idegenforgalmi adó
Eger	1992	1994	1996	NINCS	1992	1992
Gyöngyös	1992	NINCS	NINCS	1992	1992	1992
Győr	1993	1993	NINCS	NINCS	NINCS	1996
Kaposvár	1992	1992	1992	NINCS	1992	1996
Kecskemét	1992	1992	NINCS	1992	NINCS	1994
Nyíregyháza	1992	1992			NINCS	
Orosháza	1995	1992	NINCS	1992	NINCS	NINCS
Pécs	VAN	VAN				VAN
Székesfehérvár	1995	1992	NINCS	1992	NINCS	NINCS
Szekszárd	VAN	VAN	NINCS	VAN	NINCS	NINCS
Szolnok	1992	1992	NINCS	NINCS	NINCS	NINCS
Szombathely	1992	1992	NINCS	NINCS		1992
Tatabánya	1992	1992	NINCS	1992	NINCS	NINCS
Veszprém	1992	1992	NINCS	NINCS	NINCS	1992
Zalaegerszeg	VAN	NINCS	NINCS	NINCS	NINCS	NINCS

NINCS: az adott adófajtát nem vezették be

VAN: az adott adófajtát bevezették, de nincs adat arra vonatkozóan, hogy mikor

Az önkormányzatok számára a helyi adók a bevételi lehetőségen túl egyfajta gazdaságfejlesztési eszközt is jelentenek; a városok sajátos adókedvezményekkel igyekeznek az új beruházókat megnyerni. A helyi adópolitikát tehát úgy kell kialakítani, hogy az egyaránt megfeleljen (1) az önkormányzat és a már működő vállalatok kapcsolatának, ill. (2) a potenciális beruházók elvárásainak.

Ami az első kérdést (1), a működő vállalatok adóztatását illeti, itt elsősorban a méltányossági szempontok, ill. az adók felhasználásának átláthatósága a legfontosabb elvárások az adófizetők részéről. A legtöbb vitát az váltja ki, hogy miként lehet a termelő/szolgáltató vállalatokra ill. a kereskedelmi

cégekre az iparüzési adó mértékét horizontálisan méltányosan (ugyanakkora jövedelem - ugyanakkora adó) megállapítani. (A vita az iparüzési adó alapjának a kétféle csoportra vonatkozóan eltérő törvényi megállapításából ered.) Szinte minden önkormányzat igyekszik differenciálni a két csoportra kivetett iparüzési adó mértékét, ezt azonban korlátozza a törvényben megszabott maximális érték; differenciálni emiatt csak "lefelé", az egyik csoportra megállapított adókulcs csökkentésével, ezen keresztül pedig az önkormányzati adóbevételek csökkentésével lehet. Az 1993-94-re kialakult helyi (viszonylag hasonló) megoldások a törvényben meghatározott maximum újabb emelésével szinte mindenhol változtak valamelyest (2. sz. táblázat). 1996-ban már heterogénebb a kép, mint mondjuk két évvel korábban: (a) vannak olyan városok, ahol igyekeztek megtartani a két adókulcs közötti arányt (Eger, Tatabánya, Szombathely) vagy általában a maximálisnál alacsonyabb értékeket állapítottak meg (Kaposvár, Kecskemét, Szolnok), míg máshol (b) inkább a két adókulcs különbsége maradt a régihez hasonló (pl. Győr), ill. a termelő vállalatokra is a maximumhoz közeli kulcsot állapítottak meg (Orosháza, Zalaegerszeg) az utóbbi esetekben tehát a bevételek növelésének szempontja kerekedett a méltányosság fölé.

2. sz. táblázat: Az iparüzési adó mértéke

	1992	1994	1995	1996
Eger	0,2%	0,4 / 0,8%	u. a.	0,4 / 0,8 / 1,2%
Gyöngyös				0,5 / 0,8 / 0,9%
Győr		0,4 / 0,8%	u. a.	0,9 / 1,2%
Kaposvár	0,2%	0,6%	0,6 / 0,8%	0,6 / 0,8 / 1,2%
Kecskemét	0,2%	0,6%		0,8%
Nyíregyháza*		0,6%	u. a.	1%
Orosháza	NINCS	NINCS	0,5 / 0,6%	1 / 1,2%
Pécs*				1,1%
Székesf.				0,8 / 1,2%**
Szekszárd*				1,2%
Szolnok		0,6 / 0,8%		0,8%
Szombathely	0,1 / 0,2%	0,4 / 0,8%	u. a.	0,6 / 1,2%
Tatabánya				0,5 / 0,8 / 1,2%
Veszprém*		0,8%	u. a.	1,2%
Zalaegerszeg				1 / 1,2%

Differenciált adókulcsok:

- termelés, szolgáltatás / kereskedelem
- termelés, szolgáltatás / kereskedelem / pénzügyintézetek, biztosítás

* az adó mértékének differenciálására vonatkozóan nincs adat

** 1997

3. sz. táblázat: Jelentősebb iparűzési adó kedvezmények

	alsó határ	foglalkoztatás	címz.*	új beruházások
Eger				- 2 év - 100%
Gyöngyös	1 mFt (mg)			- 1 év - 100% - egyedi döntés alapján + 1 év - 100%
Győr	4 mFt	- 300 eFt/szakmunkástanuló/év adóalap csökkenés		- az ipari parkban 2 év - 100% - 40 mFt beruh. vagy 200 mFt nettó árbev. felett 1 év - 100% - 500 / 1000 mFt felett 1 év - 100% + 1 év - 50% - 1 / 10 mrdFt felett 10 év - 100%
Kaposvár	1 mFt	- létszámnöv. helyi munkanélküliekkel: 20-300 fogl. esetén 10/20/30/40%-os létszámnöv. - 10/20/30/40% 300 fogl. felett 10/20/30% növ - 15/25/50% - szakmunkástanulók - csökkent munkaképességűek	- 10%	- 2 év - 100% - egyedi döntés alapján 5 év - 100%
Kecskemét	2 mFt	+ 100 / 50 fő foglalkoztatása - 50 / 30%		- minden új váll. 1 évig -100% - 200 / 100 millió Ft-ot meghaladó nettó árbev. esetén további 4 évre - 50 / 30%
Nyíregyh.				
Orosháza	1 mFt (mg: 3 mFt)	- 3000 Ft / szakmunkástanuló / év	- 5%	- 1 év (min. 20 fogl. esetén) - 100%
Pécs	5 mFt	- létszámnöv. után		- 2 év - 100%
Székesf.		- létszámnöv. után	- 30%	- új beruh. / a beruh. értéke szerint differenciált
Szekszárd	750 eFt		- 5%	- 1 év - 100%
Szolnok		- tartós munkanélküliek, szakmunkástanulók, rokkantak esetén		(korábban 1 évre - 100%, ez 96-ban megszűnt)
Szombath.	1 mFt	- min. 10 foglalkoztatott esetén min. 10%-os létszámnöv.: 200 eFt adóalapcsökk. - privatizált vállalatok esetén, ha nincs létszámcökk.: 3 év - 50% + 3 év - 25%	- 30%	- minden új cég 1 év - 100% - új termelő vállalatok: 3 év - 100% + 3 év - 50%
Tatabánya	1 mFt	- szakmunkástanuló, csökkent munkaképességű, munkanélküli - 2000 Ft/fő/év	- 20%	- új termelő beruh. 100/300/600/900/1200 mFt felett 1/2/3/4/5 év - 100%
Veszprém	5 mFt	- csökkent munkaképességűek, pályakezdő munkanélküliek után - 10/30/40/50/80/100 új munkahely: u. a. mint az új beruh.-ra		- új beruh.: 10/20/50/100/200/300/500/1000 mFt felett 1/1/1/2/3/4/5/3 év - 100 eFt / 200 e Ft / 400 eFt / 50/50/50/50/100%
Zalaeg.		- létszámnöv. esetén 5000 Ft/fő/év - szakmunkástanuló, csökkent munkaképességű, munkanélküli - 2000/1000/1000 Ft/fő/év - + 100 fő - 100%	- 20%	egyedi döntés alapján max. 10 év - 100%

* címzett adóbefizetés vagy az adóból leírható nonprofit szervezeteknek fizetett támogatások maximális mértéke

A másik, sokkal kisebb jelentőségű méltányossági probléma, amit néhány vállalatvezető megfogalmazott, hogy a kisvállalkozások gyakorlatilag nem fizetnek iparüzési adót (3. sz. táblázat 1. oszlop).

A méltányosság mellett a megkérdezett vállalatvezetők arra a kérdésre válaszolva, hogy milyen változásokat látnának szívesen az önkormányzat működésében, gyakran említették a helyi adók felhasználásának nyilvános átláthatóságát, ill. azt, hogy szívesen beleszólnának abba, hogy mire fordítja a város a befolyt helyi adót. Érdemben sehol sincs a legnagyobb adófizetőknek közösen beleszólása az adóbevételek felhasználásába (bár voltak erre vonatkozó felvetések pl. Kaposváron, Győrben). Ugyanakkor nyomaiban ez az elvárás tükröződik a több helyen bevezetett címzett adók rendszerében (3. sz. táblázat).

Az adópolitika, és ezen belül is elsősorban a kedvezmények egy sajátos csoportja ugyanakkor egyike azoknak a eszközöknek, melyekkel az önkormányzatok megpróbálhatják vonzóbbá tenni városukat az új beruházások számára (2). Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy a helyi adó kedvezmények a legegyszerűbben alkalmazható eszközök, amelyekkel egy önkormányzat ösztönözni próbálhatja az új beruházásokat, valószínűleg ezért alakult ki ezen a téren egy jól látható verseny elsősorban a nagyobb észak-dunántúli városok között. Ebben az esetben nem méltányossági megfontolások korlátozzák a bevételek növelését, hanem a hosszú távú bevételi lehetőségek maximalizálásáról van szó, bizonytalanság mellett; az önkormányzatok nem ismerik pontosan az általuk kínált kedvezmények hatását a telephelyet választók városuk iránti keresletére. A bizonytalansághoz hozzátehetjük, hogy egyetlen önkormányzat sem próbálta meg felmérni, hogy a helyi adó kedvezmények mekkora bevételkiesést, ill. a vállalatok számára mekkora és más költségekhez mérten milyen jelentőségű megtakarítást jelentenek.

Az új beruházásokat (Szolnok kivételével) mindenhol megilleti egy vagy két évre szóló általános mentesség, amihez sok esetben a beruházás összértéke, ill. a későbbi nettó árbevétel nagyságától függő hosszabb távú kedvezmények járulnak. Részleges kedvezményeket kapnak a nagyobb beruházások Kecskeméten és Szombathelyen, nagyobb kedvezményeket kaphatnak Tatabányán, Veszprémben és Győrben. Külön említendő Zalaegerszeg és Kaposvár, ahol - a többi város normatív szabályozásával szemben - egyedi döntés alapján kaphatott egy-egy kiemelkedően fontos beruházás tíz, ill. ötéves adómentességet, bár ez a kedvezményi forma Kaposváron mindössze egy évig volt érvényben. Ha a kedvezmények mértékét az utóbbi években az egy-egy városban megvalósult ipari beruházások összértékével vetjük össze a vizsgált településekre (4. sz. táblázat), nem találunk erős összefüggést közöttük (függetlenül attól, hogy okságilag milyen irányúnak tekintenénk egy ilyen összefüggést). Az interjúk szintén azt a vélemény erősítik meg, hogy egy cég betelepüléskor a helyi adókedvezményeknek nincs jelentős szerepük.

4. sz. táblázat: A városban megvalósult ipari, ill. összes beruházások (1991-től 1995-ig összegezve 1995-ös árakon) egy főre (KSH), a helyi adóbevételek egy főre, ill. a költségvetés főösszege arányában

	IpBer91-95/95F	OsszBer91-95/95F	BHADO95F	BHADO95 K
Eger	171,4	348,4	3,96	0,034
Gyöngyös	111,8	313,3	4,97	0,043
Győr	300,7	522,1	5,22	0,043
Kaposvár	108,0	239,4	5,26	0,065
Kecskemét	128,5	311,7	4,43	0,059
Nyíregyháza	105,5	266,1	3,64	0,040
Orosháza	236,2	258,5	5,88	0,055
Pécs	202,3	373,7	3,16	0,044
Székesfehérvár	328,1	565,0	3,37	0,047
Szekszárd	150,3	357,3	7,78	0,114
Szolnok	202,1	457,7	5,26	0,067
Szombathely	211,6	359,8	3,87	0,046
Tatabánya	162,5	272,0	2,83	0,042
Veszprém	128,9	407,8	6,88	0,056
Zalaegerszeg	168,7	350,0	5,05	0,068
(30000 feletti városok átlaga)			4,92	0,056

Összességében azt mondhatjuk, hogy a helyi adóknak 1995-96 előtt (az alacsony kulcsok miatt) általában nem volt elég nagy jelentősége sem az önkormányzatok, sem pedig a vállalatok számára ahhoz, hogy sokféle, részletesen kidolgozott kedvezményrendszer jöjjön létre. Az utóbbi két évben már nagyobb változatosság figyelhető meg, mind az adó mértéke, mind pedig az új beruházóknak adott kedvezmények területén, bár az utóbbiakról nehezen ítélni lehet, hogy a vállalatok számára mennyiben van tényleges jelentőségük.

3.4. Vagyongazdálkodás

Ahhoz, hogy a települési önkormányzatok vagyonpolitikájának a település gazdaságára gyakorolt hatását vizsgálni tudjuk, egy általános megállapítást le kell fektetnünk.

Az önkormányzati rendszer indulásánál az önkormányzatok által birtokolt vagyon nagyságáról nincs pontos képünk. Az önkormányzatok felállásakor nem lehetett tudni a megszerzett vagyon értékét. Később, mikor az önkormányzatok különböző egyéb vagyontárgyokhoz jutottak, ugyancsak nem készült pontos lista az új vagyontárgyokról. Egyes vagyoni formák esetében (mint például a vagyoni típusú jogok, ahol az önkormányzat általában csak akkor értesül jogairól, mikor az adott vagyontárgy tulajdonjoga megváltozik) még csak hozzávetőleges becslésünk sincs a vagyon nagyságáról (az értékéről nem is beszélve). Az önkormányzatoknak mostanra már törvényben előírt kötelezettségük elkészíteni ingatlanvagyon kataszterüket, de ezek egyrészt nem tartalmazzák az induló állapotot, másrészt használhatóságuk is kétségbe vonható. Mindezeket azért fontos megemlíteni, hogy érezzük: az

önkormányzatok kezdetben nem is lehettek teljesen tisztában lehetőségeikkel a vagyongazdálkodást illetően.

Az elemzés módszere

Ahhoz, hogy általános következtetéseket tudjunk levonni az önkormányzatok vagyongazdálkodásának a település gazdaságára kifejtett hatásairól (illetve magáról a vagyongazdálkodásról általában), meg kell próbálnunk objektív karakterisztikák szerint csoportosítani az önkormányzatok stratégiáit. Ezek a jellemzők a következők:

- létrehozott-e az önkormányzat külön céget vagyónának kezelésére?
- milyen mértékben tudta értékesíteni az önkormányzat bérlakásait?
- mihez kezdtek a nem lakás célú ingatlanokkal?
- mi a céljuk a birtokukban levő értékpapírokkal?
- döntően kihez került az önkormányzat vagyona (lakosság - piaci szereplők)?
- alkalmaztak-e kedvezményrendszert a vagyontárgyak értékesítésekor? (pl. telekár kedvezmény)

Ezek alapján a következő táblázatokba foglalhatók az egyes önkormányzati stratégiák:

5. sz. táblázat: Önkormányzati vagyongazdálkodási stratégiák 1.

	Létezik-e önálló vagyongazdálkodó cég a piacképes vagyónra?	Hogyan tudták eladni bérlakás állományukat?	Mihez kezdtek a nem lakás célú ingatlanokkal?
Eger	igen	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Gyöngyös	nem	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Győr	nincs	nagyrészt eladták	megtartották
Kaposvár	nincs	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Kecskemét	igen	nagyrészt eladták	megtartották
Nyíregyháza	folyamatban	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Orosháza	nem	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Pécs	a vagyon nagyrészt a városnál maradt	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Székesfehérvár	nem	nagyrészt eladták	el akarják adni
Szekszárd	igen	nagyrészt eladták	üzlethelyiségeket megtartották
Szolnok		kb. felét eladták	
Szombathely	az ingatlankezelés ök-i tul.ban maradt, tárgyalás alatt	nagyrészt eladták	nagyrészt eladták közel piaci áron
Tatabánya	nem	nagyrészt eladták	megtartották
Veszprém	igen	nagyrészt eladták	megtartották (belváros)
Zalaegerszeg	igen	nagyrészt eladták	megtartották

6. sz. táblázat: Önkormányzati vagyonkezelési stratégiák 2.

	Mi a céljuk az értékpapírjaikkal?	Döntően kihez került az önkormányzat vagyona?	Vagyonértékesítésnél adtak-e kedvezményeket?
Eger	jelentéktelen kisebbségi tul.részt eladni, többiből hatékony portfolió	lakosság	nem
Gyöngyös		lakosság	nem
Győr	jelentéktelen kisebbségi részeket eladni	voltak jelentős értékesítések piaci szereplőknek	ipari parkban jelentős telekár-kedvezmény
Kaposvár	ktgvetés egyensúlyához eladni	lakosság / piaci szféra	ipari területek ingyen, később kell megvásárolni
Kecskemét	döntő részét eladni	jelentős ingatlanértékesítés piaci szereplőknek	beruházóknak olcsó közművesített telkek
Nyíregyháza	hatékony portfolió elérése	jelentéktelen területértékesítés	nem
Orosháza	állampapírra váltani, csak stratégiai részeket megtartani	döntően lakosság	beruházóknak közművesített telek
Pécs	Dél-Dtúli Reg Fejl. Rt-be vitték	döntően lakosság, csekély piaci	munkahelyteremtő beruházás esetén kedvezmények
Székesfehérvár		voltak jelentős értékesítések piaci szereplőknek	ingatlanokra nincs jelentős kedvezmény
Szekszárd	Dél-Dtúli Reg Fejl. Rt-be vitték	lakosság / piaci	munkahelyteremtő beruházás esetén kedvezmények (közművesített telek)
Szolnok	eladni	lakosság / piaci szféra	jelentős kedvezmények (pl. volt szovjet laktanya ingyen az inkubátorháznak)
	Mi a céljuk az értékpapírjaikkal?	Döntően kihez került az önkormányzat vagyona?	Vagyonértékesítésnél adtak-e kedvezményeket?
Szombathely	konceptió kidolgozás alatt	voltak jelentős értékesítések piaci szereplőknek	preferált iparágaknak kedvezmény
Tatabánya	jelképes részesedéseket is megtartották	döntően lakosság, csekély piaci	eseti kedvezmények (egy betelepülő multinac. cégnek telekhatárig közművek) jelentős ingatlan kedvezmény nincs
Veszprém	állampapírra cserélték	jelentős a piaci szféra jelenléte	nincs aktív kedvezménypolitika
Zalaegerszeg	hatékony portfolió elérése	döntően lakosság, csekély piaci	első beruházóknak 50% kedvezmény

A vagyonkezelés intézményi kereteiről a fenti táblázat alapján elmondható, hogy a városok mintegy felénél maradt önkormányzati hatáskörben a vagyonkezelés (ebbe csak a piaci vagyonnal való foglalkozás értendő bele.) Ilyen szempontból tehát megkülönböztethetünk piaci logikájú és bürokratikusabb önkormányzatokat. Az előző értékrendet képviselő önkormányzatok döntése mögött az a megfontolás húzódik, hogy egy államigazgatási szervezet nem képes hatékonyan reagálni az eseményekre, míg az utóbbi önkormányzatok nem szívesen adták ki kezük közül a döntési jogköröket. A

két kategória közötti átmenetet képviseli az értékpapír-kezelésben Nyíregyháza és Orosháza, ahol egy új funkciót vezettek be: a city-managert. A city-manager feladata a város külvilág felé képviselendő arculatának meghatározása mellett az önkormányzat értékpapír portfóliójának kezelése is.

A vizsgált városok közül szinte mindegyiknek sikerült bérlakás állományát értékesíteni, csupán az eladási árban voltak különbségek. Azok a bérlakások, melyeket nem adtak el, egyrészt szociális bérlakások célját szolgálják, másrészt műemlék épületekben találhatóak vagy egyszerűen nem akarta senki megvenni.

Az önkormányzatok egyik meghatározó saját bevételi forrását képezik a nem lakás célú ingatlanok bérleti díjai. Ezért aztán a legtöbb önkormányzat nem kíván megválni ezektől az ingatlanoktól, már csak azon megfontolásból sem, hogy ezek nagy része a belvárosokban található, ahol számos városban (a történelmi belváros rekonstrukciója miatt) a bérleti díjak várhatóan emelkedni fognak. Az önkormányzatok egyik legnagyobb problémája ezekkel az ingatlanokkal, hogy nagy részükre még a tanácsi rendszerben kötöttek előnytelen szerződéseket, melyek megváltoztatása rendkívül nehézkes és hosszadalmas. Azok az önkormányzatok, melyek mégis az eladás mellett döntöttek, a lakosság vagyonhoz jutását tartották elsődleges szempontnak. Több önkormányzat érvként hozta fel az értékesítés ellen, hogy - mivel ez az egyik fő saját bevételi forrás - bármikor kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy hitelfelvételhez kelljen folyamodniuk, ezt pedig csak saját bevételeik 2/3-áig tehetik meg.

Az önkormányzati nem lakás célú ingatlanok bérleti díjai, mint már említettük, elmaradnak a piacitól, ez azonban nem fejt ki tényleges jótékony hatást a helyi gazdaságra, hiszen az önkormányzati és piaci bérleti díjak különbözete általában az elsődleges bérlők járadékaként jelenik meg.

Jól körülhatárolható az önkormányzatok stratégiája értékpapírjaikkal kapcsolatban. Jelentős részük a hatékony portfólió elérését tűzte ki maga elé célul, ami azt jelenti, hogy az elenyésző kisebbségi tulajdonrészeket el kell adni és biztonságos papírokba kell fektetni a pénzt. Csupán néhány önkormányzat gondolja úgy (pl. Tatabánya), hogy a kisebbségi tulajdonrészekről is meg kell tartani a vállalatokról megszerezhető információk miatt.

Az új tulajdonosi struktúráról elmondható, hogy a vizsgált városok mintegy felénél nagyrészt a lakossághoz áramlott az önkormányzati tulajdon, és csak néhány város esetében (Székesfehérvár, Győr, Szombathely, Kecskemét, Veszprém) volt jelentős a piaci szférának történő értékesítés. Ez főként a betelepülő új cégeknek történő eladásokat jelenti.

Az ingatlaneladásokhoz kapcsolódó kedvezményeket fenntartással kell kezelni.

Bár a városoknak csak egy kisebb része nem nyújt ingatlan (elsősorban telek) vásárlásához kapcsolódó kedvezményeket, mégis azt kell mondani, hogy ezek a kedvezmények inkább jelképesek. Nagy részük ugyanis nem közművesített telkekre vonatkozik, melynek piaci ára rendkívül alacsony, így

a kedvezmény nem képvisel jelentős tételt. A közművesítés ugyanis jelentősen megnöveli a beruházás költségeit, még akkor is, ha ehhez állami támogatások szerezhetők.

Az aktív ingatlangazdálkodás (közművesített telkek kialakítása gazdasági célra, telekvásárlások) csak kevés város esetében volt tapasztalható (pl. Székesfehérvár, Orosháza, Kecskemét).

Összefoglalva elmondható, hogy az önkormányzatok mozgásteret meglehetősen szűk a vagyongazdálkodás aktív gazdaságbefolyásoló szerepének érvényesítésére, ami egyrészt a megfelelő vagyontárgyak hiányának (ipari területek), másrészt annak rendkívüli költségigényének köszönhető. Fontos megjegyezni, hogy számos esetben a vagyongazdálkodás az adott év költségvetési igényeinek kielégítését jelenti.

3.5. Kommunikáció a helyi gazdaság szereplői és az önkormányzat között

A vizsgált települések mindegyikében általános jelenség, hogy a városba letelepedett cégek többsége és az önkormányzat között nincsen formalizált és rendszeres érdemi kapcsolat.

A város vezetése a helyi cégek vezetőiben a településért felelősséget érző, a város közügyei iránt érdeklődő, a helyi problémák megoldásában közreműködő partnereket szeretne látni. A vállalkozások irányítóinak egy része nem vágyik ilyen feladatokra, mások pedig úgy érzik, hogy szándékuk ellenére nincs lehetőségük érdemben beleszólni a várospolitika alakításába. Nehéz megállapítani, hogy ez a helyi közélet kialakulatlanságával magyarázható átmeneti jelenség vagy pedig a profitorientált és önálló vállalatokból kialakuló helyi gazdaságok természetes velejárója.

A termelő cégek többsége az önkormányzatban szolgáltatót lát. A helyi adón keresztül fizet a város szolgáltatásaiért, ezért cserébe közbiztonságot, köztisztaságot, buszjáratot és nem túl magas közműdíjakat vár. Ezen cégek esetében a letelepedés után a kapcsolatkeresés a város vezetésével általában protokolláris találkozókban és a költségnövelő adó- és díjemelések elleni tiltakozásban merül ki.

Aktívabban jelennek meg a városi vezetés számára a helyi piacon komolyabban érintett szereplők. A legtöbb városban tetten érhető a megrendelésekért és a városon kívüliek kirekesztéséért - általában sikeresen - harcoló építőipari lobby. A másik több helyen megfigyelhető érdekérvényesítési törekvés a helyi kereskedők településenként váltakozó sikerű tiltakozása a komoly konkurenciát jelentő bevásárlóközpontok, áruházak letelepedésének engedélyezése ellen. Néha termelő cégek is tiltakoznak a munkaerőt elszívó és a béreket felverő zöldmezős beruházások ellen, tapasztalataink szerint sikertelenül. Mindezek mellett néhány településen jelen vannak bizonyos ágazati lobbyk: például Egerben az idegenforgalomban érdekelt vállalkozások szövetkezése vagy Szekszárdon a jelentős fejlesztéseket elérő borászat.

Minden településen tapasztalható, hogy az önkormányzati testület egyes tagjai maguk vállalkozók vagy egyes esetekben hangsúlyosan jelenítik meg egyes vállalkozói csoportok érdekeit. A gazdaság és a politika ilyen típusú kommunikációja azonban nem a helyi politika kialakításához, hanem egyedi tranzakciók megvalósításához kötődik.

A helyi gazdaság és a város vezetése közötti kapcsolatrendszerbe tartozik a vállalkozásfejlesztési alapítványok, illetve a kamarák és a települések kapcsolata. A komolyabb tevékenységet felmutató vállalkozásfejlesztési alapítványok általában jó kapcsolatban vannak az önkormányzatokkal. A települések alapítói is ezen intézményeknek, munkájukat pénzzel, ingatlannal támogatják. Ez az együttműködés általában különböző gazdaságszervezési, gazdaságfejlesztési projektek megvalósításában való kooperációt jelent. A kooperáció jellegzetes formái például az inkubátorházak közös létrehozása, a településmarketing, a gazdaságfejlesztési koncepciók elkészítése.

A kamarák és az önkormányzatok a legtöbb városban együttműködési megállapodásban szabályozzák viszonyukat. Ezen megállapodások értelmében a kamarák véleményezési jogkört kapnak a város a gazdasági életet érintő döntései esetében, néhány helyen a kamara képviselője állandó meghívottja a város gazdasági bizottságának. A helyi kamarák vezetői gyakran hangsúlyozzák, hogy nem tartják magukat érdekvédelmi szervezetnek, a tagság és az önkormányzat közötti közvetítő szerepre kívánnak vállalkozni. Néhány helyet kivéve azonban a kamara és a tagság közötti kapcsolat a tagdíjfizetésen túl esetleges. A kamarai tiltakozások legtöbbször a helyi adóemelés elleni tiltakozásban merülnek ki.

Az önkormányzatok és a helyi gazdaság közötti érintkezésben az informális kapcsolatok: a kérés-teljesítés, kérés-nemteljesítés viszony a legjellemzőbb. Formális és rendszeres, a protokollt meghaladó kapcsolattartásra néhány helyen létrejöttek intézmények, habár ezek nyitottsága nem mindig egyértelmű. Veszprémben a Gazdasági Bizottság sok állandó meghívottal kíván egy valamennyire korporatív rendszert kiépíteni, Szolnokon a helyi gazdasági elitet tömörítő klub működik, Orosházán az önkormányzat kezdeményezésére alakult ki az 50 legnagyobb adófizetőt tömörítő vállalkozói klub.

Összességében megállapítható, hogy a vizsgált városok többségében a helyi gazdaság és az önkormányzat kapcsolata bizonyos különösen érintett csoportokra és néhány kiemelt jelentőségű témára, illetve informális csatornákon zajló egyedi egyezkedésekre épül.

4. Összegzés

Az eddigi fejezetekben - a kiválasztott tizenöt város példáján keresztül - igyekeztünk bemutatni, hogy melyek azok az önkormányzati eszközök, ill. döntések, melyek kisebb-nagyobb mértékben közvetlenül befolyásolhatják a helyi gazdaság szereplőinek viselkedését. Amiről szó volt, azt

összefoglalóan önkormányzati gazdaságfejlesztési eszközöknek, vagy tágabban helyi gazdaságpolitikai döntéseknek nevezhetjük. Ahhoz azonban, hogy értékelni tudjuk ezen eszközöknek, döntéseknek a vállalatok versenyképességére gyakorolt hatását, a lehetséges önkormányzati eszközök egy elméletibb jellegű (bár be kell ismernünk: ad hoc) megközelítésmódjára van szükségünk.

A vállalatok versenyképességét érintő önkormányzati eszközök egy lehetséges tipológiáját szeretnénk javasolni és az esettanulmányokban feltárt - és eddig az önkormányzatok szempontjából vizsgált - konkrét támogatási formákat e tipológia alapján próbáljuk meg értelmezni. (Bár a támogatások fogalmát tág értelemben használjuk, nem értjük bele az önkormányzati gazdaságpolitikai döntések egy részét: a tisztán szabályozó döntéseket - melyek nem járnak közvetlenül önkormányzati kiadásokkal vagy elmaradt bevételekkel. Az utóbbiakkal (pl. vállalkozói engedélyek kiadása, rendezési tervek) ezután nem foglalkozunk, tapasztalataink szerint ugyanis nincs számottevő jelentőségük az önkormányzati gazdaságfejlesztésben.) Osztályozásunk szempontjait és a legfontosabb példákat a következő táblázat tartalmazza:

	egyszeri, a váll. működésének kezdetéhez kapcsolódó transzferek	folyamatos támogatások	
		egyszerű újraelosztás	"társadalmilag kívánatos tám."
egyedi (mikro-szintű) támogatások	<ul style="list-style-type: none"> - kedvezményes telek - új beruházásokhoz kapcsolódó helyi adó kedvezmények - vállalkozásfejlesztés: hitelek - hitelgarancia 	<ul style="list-style-type: none"> - alacsony helyi adó kulcsok - alacsony víz- és szennyvízdíjak 	
közjószág jellegű ⁶ támogatások		<ul style="list-style-type: none"> - infrastruktúra fejlesztés - üzleti kapcsolatok fejlesztése (pl. vásárszervezés) - szakoktatás fejlesztése 	

Az osztályozás szempontjai közül az újraelosztó, ill. "társadalmilag kívánatos" támogatások megkülönböztetése részletesebb magyarázatra szorul. A "társadalmilag kívánatos" támogatások fogalma mögötti értékelő szempontot többféleképpen is megfogalmazhatjuk: ezek olyan önkormányzati eszközök, melyek - szemben az egyszerű jövedelem-transzferekkel - oly módon csökkentik a termelési költségeket, hogy ennek önkormányzati költségei kisebbek, mint a vállalatoknál ebből származó haszon; de a meghatározás épülhetne a Kaldor-Hicks féle kompenzációs elvre, vagy a versenyképesség fogalmának (a vállalati környezetre vonatkozó) értelmezésére is. Azonban bármelyik elvi értékelő szempontot választjuk is, nehezen tudnánk a lehetséges önkormányzati eszközöket teoretikusan besorolni a két kategória valamelyikébe. Az, hogy - a jelenleg lehetséges adókulcsok mellett - a helyi adók nagyságának gyakorlatilag nincs hatása a vállalatok költségeire, piaci versenyhelyzetére, fejlesztési lehetőségeire stb.

⁶A fogyasztás rivalizáló jellegének kisebb-nagyobb mértékű hiányáról van szó (a fogyasztásból való kizárhatóság ebben az esetben csak másodlagos körülmény).

egy empirikus megállapítás. Ugyanakkor a közjóság jellegű támogatásokról (még ha adott esetben nem is kizárólag a közjóság fogyasztói állják a költségeket) általában könnyebben feltételezzük, hogy társadalmilag kívánatosak, mint az egyedi transzferekről.

Ugyanakkor a folyamatos támogatások (még ha "társadalmilag kívánatosként" minősíthetők is) hatása, várható előnyei közvetett módon, bizonytalanul és csak hosszabb távon jelennek meg, ill. eredményeznek önkormányzati többlet-bevételeket. Ezzel szemben az egyszeri, az új beruházásokhoz/vállalkozásokhoz kapcsolódó támogatások legnagyobb része esetében (a kisvállalkozásokat támogató formák jelentik a kivételt) az önkormányzati költségek (melyek gyakran elmaradt bevételek) már rövid ill. középtávon közvetlen önkormányzati bevételekhez (helyi adók) és nem-anyagi hasznokhoz (új munkahelyek) rendelhetőek. Valószínűleg ezzel is magyarázható, hogy az önkormányzatok döntően ezekkel a közvetlen hasznokkal kecsegtető és relatíve olcsóbb gazdaságfejlesztési eszközökkel próbálnak élni. Ugyanakkor az új (a legtöbb esetben külföldi tulajdonú) beruházások telephelyeinek piacán a keresletet meglehetősen rugalmatlannak feltételezhetjük: az önkormányzatok adott mennyiségű új beruházásért versenyeznek⁷, ráadásul az önkormányzatok által felkínálható engedmények, támogatások nem túlságosan jelentősek már az egyes városok adottságainak (pl. a munkaerő képzettsége, bérszínvonal) súlyához mérve sem. Így tehát ez a verseny csak mikroszinten, a "nyertes városok" számára jár jelentős előnyökkel.

A magyar gazdaság versenyképességének szempontjából azonban lehet jelentősége annak, hogy a városok e versenye az ország egészének működő tőke befogadó képességét növeli.

5. Nyitvahagyott kérdések

Kutatásunk során számos olyan kérdésbe ütköztünk, melynek vizsgálata a téma jobb megértése érdekében szükségesnek látszik. Olyan kérdések ezek, melyek közül több egy-egy külön kutatás témáját képezheti és a későbbiekben mindenképpen érdemes visszatérni rájuk.

5.1. A kisvállalkozások segítésének lehetőségei, hatékonyságuk

A magyarországi kisvállalkozások beindulását és működését a döntően nemzetközi segítséggel létrehozott Vállalkozásfejlesztési Alapítványok (VFA) hivatottak elősegíteni. Ezek működéséről, szolgáltatásairól sokat megtudtunk a kutatás során, azonban néhány forma működése, hatékonysága érdemes arra, hogy részletesebb vizsgálatok tárgyát képezze. Ilyenek az inkubátorházak, mikrohitel-programok. Az elmúlt években a közvélemény jelentős sikernek könyvelte el az egyre nagyobb számban

⁷ A legtöbb konkrét esetben azt tapasztaltuk, hogy egy-egy multinacionális cég megjelenéséért az adott önkormányzatnak/városnak más magyarországi városokkal kellett versenyeznie.

létrejövő inkubátorházakat, mint az induló kisvállalkozások segítésének egyik hatékony eszközét. A VFA-kal folytatott beszélgetések alapján azonban gyakran úgy tűnt, hogy az alapítványok számára sokszor csak egy a bevételi források között, hiszen a bérleti díjakat nemegyszer csak 10-20%-os kedvezménnyel szabják meg. Az inkubátorházak működtetésének gyakorlatáról átfogó felmérés elkészítése lenne kívánatos, amely egyrészt a szabályozással foglalkozna, másrészt a kisvállalkozások oldaláról is körbejárná a kérdést.

A VFA-kal kapcsolatos másik nyitott kérdés a Mikrohitel-program hatékonyságának vizsgálata. Szükséges lenne a kihelyezett források felhasználásának és működési hatékonyságának elemzése.

Általánosságban érdekes lenne a VFA-k átalakulási folyamatának megfigyelése, hiszen a Phare-források elapadásával az alapítványok kénytelenek átalakítani tevékenységüket és a direkt nonprofit szférából a piaci irányába elmozdulni.

5.2. Az oktatás - átképzés szerepe a gazdaságélénkítésben

A kutatás egyik legnagyobb nyitva maradt kérdése, hogy az önkormányzatoknak mekkora a helyi gazdaság fejlődésére gyakorolt tényleges hatása. Ennek vizsgálatát egyes városok oktatási és átképzési rendszeréről készített esettanulmányok elkészítésével látjuk lehetségesnek, melyeknek meg kell vizsgálniuk:

- az egyes intézmények piaci szereplőkkel való kapcsolatát
- hogyan szerzik be a helyi cégek a szükséges munkaerőt
- a folyamatokban milyen szerepet játszanak a Munkaügyi Központok
- az önkormányzatok mennyire kívánják kontrollálni a folyamatokat

Ezek alapján átfogóbb képet kaphatunk az oktatás helyi szabályozásának gazdaságbefolyásoló képességéről.

5.3. A helyi közműdíjak szerepe a vállalatok versenyképességében

Enné a kérdésnél meg kell vizsgálni:

- az önkormányzatok vagy közművállalatok árképzési stratégiáját
- a helyi vállalatok mennyire kívánnak ebbe beleszólni
- a vállalatoknál a termelési költségekben milyen szerepet játszanak a közműdíjak

Ennek megvalósítása egyrészt kérdőíves felmérés, másrészt esettanulmányi formában képzelhető el.

5.4. A területfejlesztés gyakorlata Európában

A magyar területfejlesztés irányainak megszabásához és a jelenlegi eredmények értékeléséhez hasznos lehet a közelmúlt Nyugat-Európa területfejlesztési gyakorlatának összevetése a hazai tapasztalatokkal. Ez alatt érteni kell a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek működését éppúgy, mint a területfejlesztési alapok tevékenységét.

6. Hasznosítható javaslatok

Amint az a tanulmány következtetéseiből kiderül. A versenyképesség fogalma többféleképpen értelmezhető.

A hasznosítható javaslatokat az összegző fejezet versenyképességre vonatkozó csoportosítása mentén fogalmazzuk meg.

E legfontosabb témakörök:

- a gazdaságban jelenlévő tőke mennyiségének növelése külföldi vagy hazai forrásokból, és letelepítése
- a gazdálkodó szervezetek működését kiszolgáló és segítő szervezetek, tevékenységek kialakítása, a
- a kis és közepes méretű vállalatok működési terének kiforrása - beszállító és értékesítési hálózatok kialakulása

A hasznosítható javaslatok dimenziói:

- Központi kormányzat szintjén
- A helyhatóságok és más helyi szerveződések szintjén

Az ország számára fontos a működő tőke bevonás folyamatának fenntartása, melynek lényeges eleme a fogadókészség. Ebből a szempontból igen előnyös az a felfogás, hogy (különösen) a nagyobb városok úgy gondolják a városuk számára a gazdasági átalakulás aktuálisan elérhető legjobb megoldása külföldi lehetőleg multinacionális cégek betelepítése. Az egy két korábban eszmélt város vonzónak bizonyult példája nyomán kialakult versengés segíti a betelepülés folyamatát, azonban nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy az önkormányzatok nem rendelkeznek a fent említett ipartelepítés léptékének megfelelő pénzügyi eszközökkel. (még a legnagyobb városok sem rendelkeznek olyan erőforrások felett, amely egy-egy elkerülő út megépítéséhez szükségesek.) Miközben a városok közötti kooperáció hiánya és a fejlesztéshez szükséges források megszerzésének szabályozatlan volta nyomán az

a helyzet alakult ki, hogy a letelepedés "ára" a több éven keresztül helyi adó mentesség és az ipari tevékenységhez szükséges infrastruktúra kiépítése. Mindez azt jelenti, hogy nem a megfelelő forrásokból történik egy amúgy, a gazdaság egésze számára fontos folyamat finanszírozása.

A források elosztásának nem megfelelő volta rossz alkalmazkodási mintákat kényszerít a szereplőkre. A helyhatóságok feladatainak tisztázása és a finanszírozás helyrerakása lecsökkentené a nyomást a gazdasági szerepvállalásra és az igényt arra, hogy az önkormányzati fejlesztések gazdaságfejlesztési célú pénzei nem konkrét cégek piacralépési transzfereként működjön. Ami nem csak azért hiba, mert az állampolgárok költségén magáncégek kapnak támogatást, hanem mert ezeknek a fejlesztéseknek az alternatívája a lakossági szolgáltatások fejlesztése. (A fejlesztési források területi elosztásának új rendszeréről érdemben (elegendő tapasztalat hiányában) még nem lehet véleményt mondani.

Az ellentmondás, noha konkrét formában, de csak azt a problémát mutatja meg, hogy nincsen tisztázva, meddig is terjed egy önkormányzat feladatköre és mire is kellene, hogy szolgáljanak a rendelkezésére bocsátott források.

A kialakult helyzetre adható válaszok azért problematikusak, mert egymásnak ellenkező folyamatokra kellene megoldást találni. Az önkormányzatok gazdálkodási-vállalkozási tevékenységeit mielőbb le kellene építeni, mert ezek olyan tevékenységek, amelyeket nem egy félig közhatalmi szervezetnek kell működtetnie. Az önkormányzatoknak a rendelkezésükre bocsátott forrásokkal való ésszerű gazdálkodás a feladata és nem azok megtermelése.

A másik oldalról mindezeknek a kérdéseknek a megválaszolásából az önkormányzat nem vonhatja ki magát, mivel mind közjogilag, mind az információk áramlást nézve egyedülálló helyzetben van. Így nagyon fontos szervezési, információs és katalizátor szerepe kellene, hogy legyen, amely tevékenységre a jelenlegi felállásban se megfelelő forrásai, se kialakult formái nagyon sok esetben nincsenek meg. Ezt az információs funkciót mind technikai, mind szellemi szempontból ki kellene építeni.

Noha a két szükséges irány szűkítés és bővítés ellentmondani látszanak egymásnak, megoldásaik az igazgatás más más szintjeinek kérdései.

A központi törvényhozás szintjén stabilizálni kell - kiszámíthatóvá tenni - az önkormányzatok gazdálkodásának központi elosztású forrásokhoz - központi költségvetés, közalapok- kötődő kapcsolatát. Ez egyrészt a stabil szabályozásból adódóan hosszútávra is egyértelművé tenné, hogy mely feladatok ellátása fér bele a keretekbe. Másrészt nem csak e területre vonatkozó szükséges folyamat a központi költségvetés döntéshozatalán belüli autonómia (a forrásokat számíthatóvá tevő garanciák), amely a központi államhoz csak részlegesen kapcsolódó területek valódi decentralizációjának szükséges feltétele.

A fent említett információs szerep kialakítása annyiban hasonlít az előző bekezdésben tárgyaltakkal, hogy kicsiben, de hasonlóképpen a "helyi" állam szerepének az átértelmezéshez kapcsolódik. Az önkormányzatok lassan túl vannak az önön megalakulásuk traumáján. Itt az ideje, hogy pontos képük legyen arról, hogy hogyan is néz ki a világ körülöttük. Melyek a valós állapotok, és mit várnak el tőlük a választópolgárok, szemben azzal, hogy mit gondolnak valós állapotnak és szerintük mire van szüksége az állampolgároknak.

Az új szerepek kialakításának sikere attól függ, hogy hogyan sikerül az adott terület már meglévő szellemi potenciálját bevonni a folyamatba. Nem feladatunk és általánosságban nem is lehet átfogó programokat készíteni, ezért azokat a területeket emeljük ki, amelyeket a kutatás során a legfontosabb feladatoknak gondolunk.

A korábban működött statisztikai adatgyűjtési rendszer negligálta az egyes településeket. A jelen szituációban a települések azok, amelyek elsősorban érdekeltek abban, hogy naprakész információkkal rendelkezzenek saját magukról, a számukra értelmezhető formában. Ez elengedhetetlenül fontos feltétele a valós helyzetértékelésnek és a megfelelő tervek elkészítésének. Ehhez az önkormányzatok együttes fellépésére van szükség az adatgyűjtési és - szolgáltatási gyakorlat megváltoztatásához.

Az utóbbi években számos szervezet alakult a gazdaság élénkítésének helyi szintű kérdéseinek megoldására. Ezek szinte mindegyikére jellemző, hogy "felülről jövő kezdeményezésként" láttak napvilágot, korábban működő szervezetek mintájára, vagy a világ más részein az utóbbi időben létrejöttékhez hasonlóan. Tekintve a korábbi és a máshol működő szervezetek tevékenységét létrehozásuk hasznosnak ítéltetett. Az utóbbi évek tapasztalatait azonban csak részlegesen lehet sikeresnek nevezni.

Az önkormányzatok vannak abban a helyzetben, hogy igényeket fogalmazzanak meg a regionálisan és helyi szinten kissé talajtalanul mozgó, az utóbbi évek során felállított szervezetek számára. Ezzel összehangolhatják a meglévő erőforrásokat a település, települések igényei szerint.

E szervezetek jó része nem jutott túl az önépítés stádiumán. Természetesen vannak pozitív példák, ahogy ez a háttértanulmányokban kifejtésre is került. Általánosságba azonban a valós igények kielégítése helyett a már meglévő jogosítványok és szerepek megszerzését tartják az elérendő célnak. Miközben a kötelező tagság biztosította alapok, vagy a garantált központi támogatás védelmében a valós helyi szükségletek elsikkadnak. Hasznos lenne e szervezeteket versenyhelyzetbe hozni, például a gazdálkodók által választható érdekképviseleti tömörülések lehetséges kibővítésével. Vagy a kialakult struktúra változtatása nélkül a pusztán adóként megjelenő kötelező kamarai tagdíjhoz való hozzájárulás teljesítményhez, vagy teljesítéshez kötésével, amibe a tagdíj fizetésére kötelezett gazdálkodóknak is van beleszólásuk.

7. Függelék

1. sz. függelék: Az önkormányzatok összes bevételeinek növekedése az előző évhez képest (előző évi áron), ill. az 1991-es bevételekhez képest (1991-es áron).....	39
2. sz. függelék: Önkormányzati bevételek, 1991-95.....	40
3. sz. függelék: Önkormányzati kiadások, 1991-95.....	42
4. sz. függelék: Az önkormányzatok felhalmozási célú bevételei és kiadásai, 1991-95.....	43
5. sz. függelék: Önkormányzati beruházások beruházási ágak szerint az összkidások arányában, 1993-95.....	45
6. sz. függelék: A zárótanulmányhoz elkészített háttér tanulmányok listája:	46

A függelékben szereplő változók jegyzéke:

BÁHT: az államháztartásból származó bevételek
 BÁHTF: az államháztartásból származó felhalmozási célú bevételek
 BÁHTM: az államháztartásból származó működési célú bevételek
 BSAJ: saját bevételek
 BSAJM: nem felhalmozási célú saját bevételek
 BSAJF: felhalmozási célú saját bevételek
 BSA1: felhalmozási célú saját bevételek átvett pénzeszközök nélkül
 BSA2: felhalmozási célú nem ÁHT-ból átvett pénzeszközök
 BOSSZ: összes bevétel
 BHIT: hitel bevételek
 BHITM: működési célú hitelbevételek
 BHITF: fejlesztési célú hitelbevételek
 BEGY: egyéb bevételek
 BHADO: helyi adó bevételek
 BSZJA: SZJA bevételek
 KMUK: működési kiadások
 KFELH: felhalmozási kiadások
 KHIT: hitel kiadások
 KHITM: működési hitel kiadások
 KHITF: fejlesztési hitel kiadások
 KEGY: egyéb kiadások
 KOSSZ: összes kiadások
 KINTM: oktatási, egészségügyi és szociális intézmények működési kiad.
 KSZEM: személyi kifizetések
 ... F: egy főre
 ... K: az összkidás/összbevétel arányában

1. sz. függelék: Az önkormányzatok összes bevételeinek növekedése az előző évhez képest (előző évi árakon), ill. az 1991-es bevételekhez képest (1991-es árakon)

	ÁLLNEP 95jan	B92/B91	B93/B92	B93/B91	B94/B93	B94/B91	B95/B94
EGER	60995	131,8%	78,3%	103,2%	104,1%	107,4%	134,8%
GYÖNGYÖS	35814	105,4%	81,0%	85,4%	116,3%	99,3%	85,9%
GYŐR	130808	102,8%	92,4%	95,0%	100,8%	95,7%	131,1%
KAPOSVÁR	71004	107,2%	100,1%	107,4%	104,4%	112,1%	84,0%
KECSKEMÉT	108241	108,3%	98,0%	106,1%	112,1%	118,9%	81,5%
NYIREGYH	119324	118,5%	96,4%	114,3%	120,3%	137,5%	88,1%
OROSHÁZA	34439	129,3%	91,4%	118,1%	106,6%	125,9%	95,9%
PÉCS	166049	111,0%	84,6%	93,9%	91,0%	85,4%	90,5%
SZÉKESF	109420	107,7%	85,5%	92,1%	94,5%	87,0%	87,6%
SZEKSZÁRD	37339	95,7%	90,5%	86,6%	97,1%	84,1%	84,8%
SZHEL	85059	112,6%	92,2%	103,8%	107,1%	111,3%	92,3%
SZOLNOK	81618	121,5%	95,5%	116,0%	103,3%	119,9%	87,5%
TATABÁNYA	75622	115,0%	86,8%	99,8%	108,9%	108,7%	84,9%
VESZPRÉM	63908	105,0%	95,8%	100,6%	134,5%	135,3%	107,3%
ZALAEG.	62349	116,4%	83,0%	96,6%	120,6%	116,5%	86,8%
átlag	70921	110,6%	92,1%	101,9%	105,5%	107,5%	91,0%

2. sz. függelék: Önkormányzati bevételek, 1991-95

1991/92	BAHT91K	BSZJA91K	BSAJ91K	BHIT91K	BOSSZ91F	BHADO91K	BSZJA91F	BAHT92K	BSZJA92K	BSAJ92K	BHIT92K	BOSSZ92F	BHADO92K	BSZJA92F
EGER	55,8%	14,2%	30,1%	0%	34,77	0%	4,93	47,7%	11,8%	39,9%	0,65%	56,09	2,04%	6,60
GYÖNGYÖS	76,1%	8,0%	15,9%	0%	57,07	0,61%	4,59	66,8%	8,1%	22,7%	2,33%	73,96	2,22%	6,01
GYŐR	40,7%	14,1%	43,3%	1,85%	41,50	3,64%	5,86	41,4%	14,5%	44,2%	0%	52,23	4,67%	7,56
KAPOSVÁR	53,0%	13,8%	33,2%	0%	36,41	0%	5,02	50,0%	14,1%	35,6%	0,32%	48,14	3,84%	6,80
KECSKEMÉT	50,9%	14,4%	29,0%	5,73%	34,21	0%	4,91	44,7%	14,6%	39,7%	1,04%	45,16	4,22%	6,61
NYIREGYH	57,3%	12,6%	29,8%	0,29%	32,69	1,32%	4,13	47,1%	12,4%	37,9%	2,51%	47,38	2,72%	5,89
OROSHÁZA	73,9%	11,8%	14,3%	0%	37,82	1,49%	4,46	62,8%	9,7%	24,7%	2,86%	60,26	1,73%	5,82
PÉCS	51,7%	13,0%	34,6%	0,75%	39,74	1,25%	5,16	44,0%	13,9%	41,5%	0,55%	54,44	2,61%	7,58
SZÉKESF	46,3%	15,7%	37,9%	0%	40,59	0%	6,39	39,8%	15,8%	44,4%	0%	53,70	1,06%	8,50
SZEKSZÁRD	51,0%	14,9%	34,1%	0%	41,88	0%	6,23	36,9%	17,4%	45,6%	0%	49,06	5,80%	8,55
SZHEL	53,2%	13,8%	32,9%	0%	35,45	0%	4,91	43,4%	14,0%	39,5%	3,08%	49,03	1,48%	6,87
SZOLNOK	56,5%	19,1%	24,4%	0%	32,85	0%	6,27	47,7%	17,4%	33,4%	1,51%	48,83	3,55%	8,52
TATABÁNYA	49,5%	17,6%	32,9%	0%	31,11	1,06%	5,48	42,6%	15,1%	42,3%	0%	43,88	4,54%	6,63
VESZPRÉM	49,5%	16,7%	33,8%	0%	36,85	2,27%	6,14	46,6%	17,2%	36,2%	0%	47,41	7,28%	8,18
ZALAEG.	59,0%	16,1%	25,0%	0%	31,93	0%	5,12	51,2%	15,8%	32,7%	0,39%	45,46	3,10%	7,17
átlag (37)	59,8%	12,5%	26,7%	0,88%	39,22	0,70%	4,77	52,4%	12,4%	33,7%	1,55%	53,09	3,20%	6,41

1993	BAHT93K	BSZJA93K	BSAJ93K	BHIT93K	BEGY93K	BOSSZ93F	BHADO93K	BSZJA93F
EGER	57,2%	9,8%	19,0%	0%	14,1%	53,73	3,94%	5,28
GYÖNGYÖS	72,7%	7,0%	13,6%	0%	6,7%	73,76	4,19%	5,15
GYŐR	45,9%	9,7%	27,2%	0%	17,2%	59,04	6,06%	5,71
KAPOSVÁR	51,1%	9,4%	34,4%	0%	5,1%	59,24	6,96%	5,56
KECSKEMÉT	48,5%	9,8%	24,2%	6,82%	10,7%	53,83	5,55%	5,28
NYIREGYH	50,6%	8,4%	26,3%	10,18%	4,5%	55,73	4,21%	4,68
OROSHÁZA	72,4%	6,6%	10,9%	6,13%	3,9%	67,80	1,36%	4,50
PÉCS	51,7%	10,0%	23,2%	0,00%	15,1%	56,39	2,50%	5,66
SZÉKESF	48,5%	12,3%	20,3%	0,00%	19,0%	56,16	1,10%	6,88
SZEKSZÁRD	42,1%	12,4%	35,3%	4,93%	5,2%	54,24	8,23%	6,75
SZHEL	51,6%	10,3%	22,6%	7,55%	8,0%	55,48	3,35%	5,71
SZOLNOK	51,4%	12,0%	25,3%	5,92%	5,4%	56,79	7,04%	6,81
TATABÁNYA	50,0%	11,6%	22,8%	9,70%	5,9%	46,66	4,82%	5,41
VESZPRÉM	49,1%	11,9%	27,8%	2,51%	8,7%	55,37	8,48%	6,59
ZALAEG.	56,6%	12,1%	19,8%	4,15%	7,4%	46,17	5,34%	5,61
átlag(37)	56,5%	8,6%	22,2%	1,26%	8,5%	60,09	4,30%	5,04

1994	BAHT94K	BSZJA94K	BSAJ94K	BHIT94K	BEGY94K	BOSSZ94F	BHADO94K	BSZJA94F
EGER	46,5%	11,1%	29,1%	2,97%	10,4%	66,73	4,37%	7,39
GYÖNGYÖS	57,3%	6,4%	12,8%	17,30%	6,2%	102,64	3,40%	6,60
GYŐR	42,6%	11,0%	26,3%	6,31%	13,8%	70,66	6,83%	7,74
KAPOSVÁR	44,2%	9,1%	36,3%	1,38%	9,0%	73,95	6,91%	6,74
KECSKEMÉT	41,2%	9,3%	29,3%	12,85%	7,4%	71,34	4,52%	6,62
NYIREGYH	37,6%	7,8%	25,8%	23,20%	5,6%	79,53	3,53%	6,19
OROSHÁZA	69,9%	6,3%	10,1%	18,38%	-4,7%	86,08	1,14%	5,40
PÉCS	52,9%	11,8%	23,5%	5,04%	6,8%	61,10	3,55%	7,19
SZÉKESF	48,0%	13,0%	22,0%	6,01%	11,0%	63,15	1,03%	8,22
SZEKSZÁRD	39,7%	13,8%	29,6%	11,81%	5,1%	62,47	8,47%	8,64
SZHEL	40,1%	10,7%	27,9%	11,55%	9,8%	70,75	4,00%	7,55
SZOLNOK	44,8%	11,8%	29,1%	7,40%	6,8%	69,43	4,99%	8,22
TATABÁNYA	41,6%	9,8%	26,4%	7,92%	14,2%	60,53	4,22%	5,93
VESZPRÉM	32,7%	9,6%	22,8%	31,42%	3,5%	88,31	6,25%	8,44
ZALAEG.	43,7%	11,4%	32,6%	8,84%	3,4%	66,30	4,40%	7,59
átlag (37)	50,6%	8,6%	24,0%	24,01%	7,3%	76,34	4,56%	6,38

1995	BAHT95K	BSZJA95K	BSAJ95K	BHIT95K	BEGY95K	BOSSZ95F	BHADO95K	BSZJA95F
EGER	28,9%	8,0%	23,5%	0%	39,5%	116,17	3,41%	9,34
GYŐNGYÖS	66,5%	8,1%	20,7%	0%	4,7%	114,14	4,35%	9,20
GYŐR	25,9%	8,6%	23,1%	1,78%	40,6%	119,02	4,39%	10,25
KAPOSVÁR	43,6%	10,8%	36,4%	2,67%	6,5%	79,99	6,58%	8,65
KECSKEMÉT	41,4%	11,7%	29,1%	11,97%	5,9%	74,28	5,97%	8,67
NYIREGYH	36,5%	9,5%	29,2%	18,74%	6,1%	89,76	4,06%	8,52
OROSHÁZA	47,0%	7,5%	16,9%	24,16%	4,5%	106,37	5,54%	8,02
PÉCS	48,7%	13,0%	23,8%	10,10%	4,4%	71,48	4,43%	9,32
SZÉKESF	43,7%	15,2%	26,6%	10,02%	4,5%	71,07	4,75%	10,81
SZEKSZÁRD	38,7%	16,4%	35,4%	1,18%	8,2%	68,25	11,40%	11,22
SZHELY	36,5%	11,4%	38,5%	2,08%	11,5%	83,80	4,62%	9,57
SZOLNOK	43,6%	14,1%	31,5%	4,72%	6,0%	77,80	6,76%	10,99
TATABÁNYA	40,8%	12,1%	28,0%	3,92%	15,1%	66,09	4,29%	8,01
VESZPRÉM	25,5%	9,0%	21,2%	39,77%	4,5%	121,98	5,65%	11,02
ZALAEG.	41,0%	13,3%	40,6%	0,33%	4,8%	73,91	6,84%	9,83
átlag (37)	48,0%	10,4%	26,8%	5,46%	9,4%	88,71	5,69%	8,82

3. sz. függelék: Önkormányzati kiadások, 1991-95

1991/92	KMUK91K	KFELH91K	KOSSZ91F	KSZEM91K	KMUK92K	KFELH92K	KEGY92K	KOSSZ92F	KSZEM92K
EGER	81,5%	18,5%	27,70	16,6%	58,8%	29,6%	11,6%	48,92	23,0%
GYÖNGYÖS	72,9%	27,1%	51,15	15,5%	64,0%	27,1%	8,9%	69,48	24,4%
GYŐR	83,9%	16,1%	31,72	16,2%	70,4%	17,3%	12,3%	43,97	28,0%
KAPOSVÁR	86,5%	13,5%	31,01	17,5%	68,2%	15,7%	16,1%	46,97	27,3%
KECSKEMÉT	81,6%	18,4%	26,48	16,9%	63,5%	17,7%	18,9%	41,69	25,1%
NYIREGYH	84,1%	15,9%	29,56	15,8%	65,9%	19,7%	14,3%	46,00	22,9%
OROSHÁZA	88,0%	12,0%	32,85	17,7%	60,2%	21,6%	18,2%	58,43	23,5%
PÉCS	76,4%	23,6%	32,78	15,9%	66,2%	19,4%	14,4%	46,85	26,4%
SZÉKESF	80,7%	19,3%	27,75	15,0%	64,8%	19,2%	16,1%	44,76	24,6%
SZEKSZÁRD	82,7%	17,3%	34,80	14,6%	63,2%	24,0%	12,8%	47,38	21,0%
SZHELY	80,6%	19,4%	28,44	15,3%	64,3%	22,2%	13,5%	45,37	22,7%
SZOLNOK	84,6%	15,4%	28,27	17,5%	66,5%	22,6%	10,9%	47,19	26,5%
TATABÁNYA	89,4%	10,6%	24,72	17,4%	63,2%	15,3%	21,4%	40,84	23,7%
VESZPRÉM	81,1%	18,9%	30,96	16,6%	68,1%	16,6%	15,3%	44,01	27,7%
ZALAEG.	86,8%	13,2%	27,87	17,8%	71,5%	16,7%	11,8%	42,35	29,4%
átlag	83,7%	16,3%	32,06	16,8%	69,2%	17,1%	13,7%	49,30	27,0%

1993/94	KMUK93K	KFELH93K	KHIT93K	KEGY93K	KOSSZ93F	KINTM93K	KSZEM93K	KMUK94K	KFELH94K	KHIT94K	KEGY94K	KOSSZ94F	KINTM94K	KSZEM94K
EGER	61,9%	21,6%	0,31%	16,2%	53,73	39,0%	25,4%	63,2%	15,3%	0,24%	21,2%	66,73	39,2%	26,9%
GYÖNGYÖS	69,4%	19,1%	1,16%	10,3%	73,76	52,1%	28,6%	65,7%	19,7%	2,02%	12,6%	102,64	49,9%	27,6%
GYŐR	68,0%	13,6%	0,81%	17,6%	59,04	37,8%	25,7%	65,2%	18,1%	4,64%	12,1%	70,66	36,7%	25,9%
KAPOSVÁR	72,1%	13,2%	1,79%	12,9%	59,24	36,4%	27,8%	70,0%	20,0%	1,25%	8,8%	73,95	37,5%	28,5%
KECSKEMÉT	65,1%	19,2%	3,85%	11,8%	53,83	35,2%	24,4%	61,5%	20,5%	5,35%	12,6%	71,34	34,8%	24,3%
NYIREGYH	63,8%	18,9%	9,65%	7,6%	55,73	37,0%	23,3%	58,6%	12,6%	19,05%	9,7%	79,53	33,2%	21,9%
OROSHÁZA	59,2%	23,6%	6,29%	11,0%	67,80	46,8%	24,7%	60,9%	23,0%	14,38%	1,7%	86,08	47,9%	25,7%
PÉCS	66,8%	21,4%	1,48%	10,3%	56,39	39,2%	26,8%	73,8%	14,8%	1,89%	9,5%	61,10	45,3%	31,0%
SZÉKESF	67,9%	13,5%	1,10%	17,6%	56,16	39,4%	25,1%	76,1%	12,6%	1,05%	10,3%	63,15	42,5%	27,6%
SZEKSZÁRD	70,3%	17,6%	0,81%	11,3%	54,24	34,9%	23,0%	70,3%	11,1%	8,04%	10,5%	62,47	35,6%	24,3%
SZHELY	68,3%	17,6%	0,63%	13,5%	55,48	33,8%	22,6%	61,8%	18,7%	8,14%	11,3%	70,75	32,2%	22,4%
SZOLNOK	74,2%	11,4%	1,94%	12,5%	56,79	43,7%	29,3%	76,5%	8,1%	6,25%	9,2%	69,43	44,0%	30,3%
TATABÁNYA	74,4%	18,7%	0,31%	6,6%	46,66	40,0%	28,4%	67,2%	9,1%	5,82%	17,9%	60,53	36,6%	26,2%
VESZPRÉM	72,8%	14,3%	3,74%	9,1%	55,37	44,2%	29,5%	53,3%	13,8%	23,27%	9,6%	88,31	32,0%	20,9%
ZALAEG.	76,2%	15,8%	0,56%	7,5%	46,17	48,2%	31,7%	64,9%	12,0%	3,60%	19,5%	66,30	41,7%	28,5%
átlag	71,1%	13,9%	3,09%	11,9%	60,09	44,2%	27,4%	69,0%	13,3%	5,83%	11,9%	76,27	43,2%	26,8%

1995	KMUK95K	KFELH95K	KHIT95K	KEGY95K	KOSSZ95F	KINTM95K	KSZEM95K
EGER	43,0%	9,8%	0,11%	47,1%	116,17	24,9%	14,6%
GYÖNGYÖS	70,8%	7,2%	9,31%	12,7%	114,14	50,5%	23,5%
GYŐR	42,7%	7,4%	2,74%	47,2%	119,02	24,3%	13,8%
KAPOSVÁR	74,9%	14,3%	0,74%	10,0%	79,99	38,1%	23,6%
KECSKEMÉT	65,6%	13,7%	12,53%	8,2%	74,28	36,0%	19,7%
NYIREGYH	64,9%	10,0%	13,96%	11,1%	89,76	34,6%	19,4%
OROSHÁZA	57,9%	10,1%	23,96%	8,1%	106,37	41,5%	19,4%
PÉCS	72,9%	9,7%	7,92%	9,5%	71,48	44,4%	24,6%
SZÉKESF	74,2%	8,3%	8,98%	8,6%	71,07	41,3%	21,6%
SZEKSZÁRD	73,5%	10,2%	4,06%	12,2%	67,50	35,3%	19,9%
SZHELY	64,3%	17,8%	5,09%	12,8%	83,80	30,6%	17,4%
SZOLNOK	76,4%	8,2%	4,36%	11,0%	77,80	42,1%	24,0%
TATABÁNYA	68,9%	7,4%	7,04%	16,7%	66,09	35,4%	19,2%
VESZPRÉM	42,0%	6,7%	42,91%	8,3%	121,98	23,7%	13,8%
ZALAEG.	65,7%	8,2%	3,59%	22,5%	73,91	39,7%	22,4%
átlag	69,0%	10,5%	6,09%	14,4%	88,69	41,9%	21,6%

4. sz. függelék: Az önkormányzatok felhalmozási célú bevételei és kiadásai 1991-95

1991/93	KFELH91K	KFELH92K	BAHTF93K	BSA1F93K	BSA2F93K	BF93K	BHITF93K	KFELH93K	KHITF93K
EGER	9,2%	29,6%	6,1%	5,7%	0,04%	11,9%	0%	21,6%	0,24%
GYÖNGYÖS	13,5%	27,1%	14,5%	3,4%	0,08%	18,0%	0%	19,1%	0,47%
GYŐR	8,1%	17,3%	1,7%	8,4%	0,82%	10,8%	0%	13,6%	0,62%
KAPOSVÁR	6,7%	15,7%	3,1%	10,6%	0,73%	14,5%	0%	13,2%	0,96%
KECSKEMÉT	9,2%	17,7%	4,0%	5,9%	0,81%	10,8%	6,82%	19,2%	2,18%
NYIREGYH	7,9%	19,7%	4,3%	7,7%	1,32%	13,3%	3,11%	18,9%	1,50%
OROSHÁZA	6,0%	21,6%	19,7%	2,1%	0,84%	22,6%	1,24%	23,6%	1,80%
PÉCS	11,8%	19,4%	2,5%	9,2%	0,24%	12,0%	0%	21,4%	1,06%
SZÉKESF	9,6%	19,2%	1,0%	7,1%	0,43%	8,5%	0%	13,5%	0,78%
SZEKSZÁRD	8,7%	24,0%	1,3%	5,6%	2,19%	9,0%	0%	17,6%	0,32%
SZHELY	9,7%	22,2%	3,1%	4,0%	0,14%	7,3%	7,55%	17,6%	0,44%
SZOLNOK	7,7%	22,6%	1,0%	4,6%	0,27%	5,9%	0,61%	11,4%	0,52%
TATABÁNYA	5,3%	15,3%	3,4%	8,7%	0,01%	12,1%	5,82%	18,7%	0,13%
VESZPRÉM	9,5%	16,6%	3,0%	6,8%	0,28%	10,0%	0%	14,3%	3,37%
ZALAEG.	6,6%	16,7%	2,6%	3,7%	0,80%	7,1%	0,69%	15,8%	0,35%
átlag	8,1%	17,1%	3,5%	5,6%	0,67%	9,7%	1,26%	13,9%	0,79%

1994	BAHTF94K	BSA1F94K	BSA2F94K	BF94K	BHITF94K	KFELH94K	KHITF94K
EGER	2,1%	15,6%	0,14%	17,8%	0%	15,3%	0,20%
GYÖNGYÖS	4,5%	4,2%	0,12%	8,8%	13,46%	19,7%	0%
GYŐR	4,0%	8,0%	1,83%	13,7%	0%	18,1%	0,58%
KAPOSVÁR	3,8%	12,1%	0,84%	16,8%	0%	20,0%	0,78%
KECSKEMÉT	4,2%	12,1%	1,66%	17,9%	9,09%	20,5%	1,44%
NYIREGYH	1,9%	7,6%	1,74%	11,3%	5,28%	12,6%	1,24%
OROSHÁZA	19,4%	2,1%	0,63%	22,2%	1,74%	23,0%	0,31%
PÉCS	3,8%	8,4%	1,20%	13,4%	3,71%	14,8%	0,85%
SZÉKESF	0,8%	10,3%	0,32%	11,5%	0%	12,6%	0,69%
SZEKSZÁRD	1,3%	7,3%	0,44%	9,1%	6,40%	11,1%	0,33%
SZHELY	1,3%	9,5%	2,88%	13,7%	8,17%	18,7%	6,59%
SZOLNOK	0,4%	9,5%	0,48%	10,4%	1,76%	8,1%	0,53%
TATABÁNYA	0,4%	7,1%	0,38%	8,0%	0,42%	9,1%	0,61%
VESZPRÉM	1,8%	8,6%	0,82%	11,2%	3,73%	13,8%	2,16%
ZALAEG.	2,4%	18,2%	1,05%	21,6%	2,43%	12,0%	0,36%
átlag	3,0%	8,1%	0,91%	12,0%	2,95%	13,3%	0,84%

1995	BAHTF95K	BSA1F95K	BSA2F95K	BF95K	BHITF95K	KFELH95K	KHITF95K
EGER	0,8%	13,0%	0,50%	14,2%	0%	9,8%	0,11%
GYÖNGYÖS	11,7%	8,1%	0,53%	20,3%	0%	7,2%	8,72%
GYŐR	1,2%	10,2%	1,26%	12,6%	0%	7,4%	0,32%
KAPOSVÁR	2,3%	12,8%	2,13%	17,3%	0,03%	14,3%	0,73%
KECSKEMÉT	3,3%	8,9%	2,40%	14,6%	3,10%	13,7%	3,57%
NYIREGYH	1,7%	10,8%	0,71%	13,2%	4,37%	10,0%	0,98%
OROSHÁZA	2,6%	4,6%	0,34%	7,6%	0%	10,1%	0,46%
PÉCS	1,6%	7,3%	0,93%	9,9%	6,89%	9,7%	7,02%
SZÉKESF	0,8%	10,7%	0,34%	11,8%	0,97%	8,3%	1,26%
SZEKSZÁRD	1,3%	10,0%	0,15%	11,5%	0%	10,2%	0,33%
SZHEL	1,1%	22,2%	1,17%	24,5%	1,49%	17,8%	4,61%
SZOLNOK	0,6%	9,8%	0,39%	10,8%	0%	8,2%	0,74%
TATABÁNYA	0,1%	10,8%	0,63%	11,5%	0,32%	7,4%	1,05%
VESZPRÉM	0,8%	8,4%	0,65%	9,9%	0,01%	6,7%	0,65%
ZALAEG.	0,5%	22,2%	0,85%	23,5%	0,33%	8,2%	0,77%
átlag	2,7%	9,5%	0,94%	13,1%	1,03%	10,5%	1,40%

Felhalmozási/felélési egyenleg			
(BFxxK+BHITFxxK-KFELHxxK-KHITFxxK)			
	1993	1994	1995
EGER	-9,9%	2,3%	4,3%
GYÖNGYÖS	-1,6%	2,6%	4,4%
GYŐR	-3,4%	-4,9%	4,9%
KAPOSVÁR	0,3%	-3,9%	2,2%
KECSKEMÉT	-3,9%	5,1%	0,4%
NYIREGYH	-4,0%	2,7%	6,5%
OROSHÁZA	-1,5%	0,6%	-3,0%
PÉCS	-10,4%	1,4%	0,1%
SZÉKESF	-5,8%	-1,8%	3,3%
SZEKSZÁRD	-8,9%	4,0%	0,9%
SZHEL	-3,1%	-3,5%	3,6%
SZOLNOK	-5,4%	3,5%	1,9%
TATABÁNYA	-0,9%	-1,3%	3,4%
VESZPRÉM	-7,6%	-1,0%	2,5%
ZALAEG.	-8,3%	11,6%	14,9%

5. sz. függelék: Önkormányzati beruházások beruházási ágak szerint az összkidadások arányában, 1993-95

A beruházások (93,94,95) az 1995-ös árakon számítva									
	Közmű	E:Gáz	E:Szennyv	Ingtalanü.	Építőip.	E: Lakás	Oktatás	Eü-Szoc.	Felh. Össz.
Eger	80612,06	0	17830,53	560972,264	275041	0	584077,937	146979,428	1498087,58
Gyöngyös	160364,6	0	101530,433	86071,9249	203627	0	57599,1867	1141761,3	1607169,85
Győr	613822,8	4771	561135,933	387531,837	624751,967	77925,088	646131,43	81014,3162	2653639,46
Kaposvár	836039,8	585,9508	407573,756	188562,385	603649,342	40887,776	185151,593	150373,364	1837825,3
Kecskemét	1797490	0	1588742,36	449725,486	970727,61	18364,9	1410427,04	152269,247	4013831,35
Nyíregyháza	647160,7	0	523320,989	661775,567	647775	0	925840,101	58606,4611	2747055,94
Orosháza	295379,2	0	97447,2449	89555,3591	402147,868	724	119814,444	1220017,9	1919199,11
Pécs	294313,8	0	167930,735	347469,053	771123,54	1605,064	1466640,96	745455,147	3294363,98
Sz.fehérvár	558563,8	0	525983,842	240093,924	327331	0	403726,968	120547,734	1822906,48
Szekszárd	30175,36	0	1659	30272,8092	301865,271	0	92885,7388	24170,4711	480188,005
Szolnok	65520,24	0	58741,6878	196565,627	294873	0	356289,086	80524,4686	919626,435
Szombathely	399748	0	355407,069	856481	656234,147	122102,951	747105,2	110496,534	2454344,18
Tatabánya	73890,26	55679,53	13210,7228	156016,728	132938	0	134965,115	69973,8065	567241,745
Veszprém	664247,1	0	664208,079	197029,221	365369	0	188457,892	25110,3931	1697448,27
Zalaegerszeg	286446,8	0	272753,935	123942,015	187516	52243	340978,335	57708,3568	964949,05
Városok átlaga	337597	3957,263	300941,327	283018,906	41459,933	10945,3532	394044,662	258790,274	1558193,35
%-os megoszlás	Közmű	E:Gáz	E:Szennyv	Ingtalanü.	Építőip.	E: Lakás	Oktatás	Eü-Szoc.	Felh.Össz.
Eger	5,4%	0,0%	1,2%	37,4%	18,4%	0,0%	39,0%	9,8%	100,0%
Gyöngyös	10,0%	0,0%	6,3%	5,4%	12,7%	0,0%	3,6%	71,0%	100,0%
Győr	23,1%	0,2%	21,1%	14,6%	23,5%	2,9%	24,3%	3,1%	100,0%
Kaposvár	45,5%	0,0%	22,2%	10,3%	32,8%	2,2%	10,1%	8,2%	100,0%
Kecskemét	44,8%	0,0%	39,6%	11,2%	24,2%	0,5%	35,1%	3,8%	100,0%
Nyíregyháza	23,6%	0,0%	19,1%	24,1%	23,6%	0,0%	33,7%	2,1%	100,0%
Orosháza	15,4%	0,0%	5,1%	4,7%	21,0%	0,0%	6,2%	63,6%	100,0%
Pécs	8,9%	0,0%	5,1%	10,5%	23,4%	0,0%	44,5%	22,6%	100,0%
Sz.fehérvár	30,6%	0,0%	28,9%	13,2%	18,0%	0,0%	22,1%	6,6%	100,0%
Szekszárd	6,3%	0,0%	0,3%	6,3%	62,9%	0,0%	19,3%	5,0%	100,0%
Szolnok	7,1%	0,0%	6,4%	21,4%	32,1%	0,0%	38,7%	8,8%	100,0%
Szombathely	16,3%	0,0%	14,5%	34,9%	26,7%	5,0%	30,4%	4,5%	100,0%
Tatabánya	13,0%	9,8%	2,3%	27,5%	23,4%	0,0%	23,8%	12,3%	100,0%
Veszprém	39,1%	0,0%	39,1%	11,6%	21,5%	0,0%	11,1%	1,5%	100,0%
Zalaegerszeg	29,7%	0,0%	28,3%	12,8%	19,4%	5,4%	35,3%	6,0%	100,0%
Városok átlaga	21,7%	0,3%	19,3%	18,2%	2,7%	0,7%	25,3%	16,6%	100,0%

6. sz. függelék: A zárótanulmányhoz elkészített háttér tanulmányok listája

- Hermann Zoltán - Ungvári Gábor:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Győr
- Hermann Zoltán - Ungvári Gábor:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Szombathely
- Hermann Zoltán:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Kaposvár
- Németh Gabriella - Ungvári Gábor:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Zalaegerszeg
- Szepesi Balázs - Tarcali Géza:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Székesfehérvár
- Szepesi Balázs - Tarcali Géza:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Nyíregyháza
- Szepesi Balázs - Tarcali Géza:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Szekszárd
- Szepesi Balázs - Tarcali Géza:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Eger
- Szepesi Balázs:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Veszprém
- Szepesi Balázs:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Pécs
- Szilágyi Bálint - Tarcali Géza:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Gyöngyös
- Tarcali Géza - Ungvári Gábor:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Tatabánya
- Danhauser Rita - Lakó Futó Csilla:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Kecskemét
- Danhauser Rita - Lakó Futó Csilla:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Orosháza
- Danhauser Rita - Lakó Futó Csilla:** A vállalatok és a helyi önkormányzatok kapcsolata - Szolnok

A program kiemelt támogatói:

Center for International Private Enterprise,
Washington, US
Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt.
Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
Országos Tudományos Kutatási Alap

További támogatók:

Magyar Menedzsment Intézet
és tagvállalatai:
MOL Rt., Dunafer Rt., Antenna Hungária Rt.,
MATÁV Rt., MALÉV Rt.
Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium
Földművelésügyi Minisztérium